

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Poggii Florentini Oratoris || Clarissimi, Ac Sedis Apo.||
Secretarii Opervm ||**

Poggio Bracciolini, Gian Francesco

Argentinae, 1513

VD16 ZV 12623

Historia disceptatiua de Avaricia

urn:nbn:de:hbz:466:1-14341

PRAEFATIO.

Quoniam plures mortales mi Franciscē non viuūt, sed agunt vitam (hoc em̄
omniū est: illud per paucorum) fortunati illi esse videntur: quibus dono immorta
lis Dei contigit: ut possint dicere se vixisse. Id ego nōnullis nostrę etatis viris ac
eidisse puto: qui rebus a se editis magnam laudem consecuti sunt: & nomen mul
tis sæculis duraturum. Nam & varia scriptorum genera e græcis latina reddide
runt nobis: & ipsi tua q̄dam cōscripserūt summa cū doctrina atq; eloquētia: quibus
latine musę plurimū decore susceperūt atq; ornamenti. Quoniam qd̄ rē haud p̄diffi
cile illis fuisse arbitror: & græca facundia eruditū & omni doctrinarū genere p̄
stātib. At vero mihi durior quædam scribēdi ratio videt esse p̄posita: qui neq; e
græca lingua ad usum nostrū traducere possim: neq; hęc sunt meę facultates / ex q;
bus aliqua dhuc in publicū ausim promere. Verū cū audaces quādoq; fortuna ad
iuret: tērandum quocq; mihi visum est: an ego quicq; possem afferre in cōmūnem
utilitatem: quo & si non vixisse ut illi / at saltem non inaniter vixisse dicerer. Itaq;
sumplionus (nescio an gratum multis) mihi certe iocundū: & ut existimo ces
teris non inutile: ut referrem sermonem habitum contra auariciam: ab his quos
scio haud inferiore illis qui habētur viri huius sæculi doctissimi: si modo assequi
potuerim / ut ea perinde atq; ab illis disputata sunt / a me litteris mandentur. At qui
hoc eo auditiū aggressus sum: q̄do pauciores ex eis fuere / qui vacarent ad cō
reptionem vitiorum. quæ cum sint diuersa quæ vitam nostram conturbant / id po
tissime in hanc disceptationem est collatum ex quo scelera omnia & maleficia (ut
ait Cicero) gignunt. Q. si cui forte aut planū nimis atq; humile videbitur dicē
di genus: aut non satis explicata ratio muneris suscepti: is intelligat primū me de
lectari ea eloquentia / in qua non maior existat intelligendi / q̄ legendi labor. Dein
de aduertat: nō quantū de eiusmodi re disseri / sed quid ingeniolū meum scribē
do consequi poterit. Satis enim mihi visum est proponere in mediū copiosas /
quæcumq; hęc sint meas: ex quibus vel queant sumere (si qui forsan dignas exti
matione aliqua arbitrarentur) vel absolūtē aliquid perfectius: qui voluerint
emendandi atq; ampliora dicendi curam suscipere. Tibi autem mi Franciscē vis
ro & amicissimo mihi / & ingenio excellentissimo: cuius labore & industria nostrę
linguę magnum incrementū sumpserit: hoc opusculum tanq; studiorum meorū
primicias dicam: subiiciens illud eximie censurę tuę. Quod si probaris / ede illud:
quia sultum tua auctoritate / & ab alijs quoq; comprobatum iri confido. Sin vero
minus / p̄scito in ignem: veluti rem in cuius factura parū detrimētū sit futurū. Cū
satiū sit cōprimi errata amicorū / q̄ efferi. Sed ut sententiā rite ferre possis / audias
iam quid hi loquant̄ inter quos est sermo institutus. Sunt enim quibus cum mihi
summa dum hic aderas / & pericūda fuit vitę cōsuetudo, quos cum audieris col
loquētes: etsi non scribentes: ac saltem disputantiū gratia existimo te non aspernas
tantum hoc munusculū. quod suscipias oro in tutelam tuam / nō tanq; horridus iur
dex & severus arbiter: sed tanq; disertus atq; elegās patronus: qui ceteras & agens
dum tibi illius causam / & errata etiam defendenda.

Ouidius

Cicero

HISTORIA DISCEPTIVA
 POGGII FLORENTINI ORATORIS CLARIS-
 SIMI AC SECRETARII APOSTOLICI
 HISTORIA CONVIVALIS DIS-
 CEPTATIVA DE AVARI-
 CIA ET LVXVRIA,

Et de fratre Bernardino: alijsq; condonatoribus.

Antonius.

Cincius.

Antonius.

Artis dicen-
di tria

Cincius

Vm cenaret Antonius Iulius: Cincius Romanus nonnulliq; alij ex Pōtificis secretarijs/cum Bartholomeo de monte polliciano. Hōs enim invitatos rat astutius diebus more Romano ad vineam suam/quæ est prope Basilicam lateranensem. Euenit ut sermo post cenam sedentibus illis/tum variis de rebus/ut sit sepius: tum vero de laudibus fratris Bernardini (nam is tunc Romæ predicabat) oriretur. Quem cum Antonius qui eum frequens audierat/maiores immo dum cōmendaret: Homo est inquit inter omnes quos quidem audierim/ mea sententia eloquens et satis eruditus. Sed quod ego præcipuam dicendi partem puto/ una in re maxime excellit: in persuadendo/ ac excitandū affectibus fle-

cit populū: & quo vult deducit/ mouens ad iachrymas/ & cum res patitur ad risum. Tum Cincius. Hunc ego virtum continuo vellem cōmorari in hac urbe. Multum enim profuit vox sua huic populo: & salutaris fuit: tum ad emendationem morum: tum vel maxime ad sedandas/ quæ multæ & graues erant discordias ciuitatis. Est quippe ut dicis in eo magna vis ad mentes hominū permouendas/ atq; impellendas. verum una in re (pace sua dixerim) errare mihi videntur & ipse/ & ceteri huiusmodi predicator. Nam cum satis multa loquantur/ non accommodant orationes suas ad nostram utilitatem/ sed ad suam loquacitatem. Nec curant quemadmodū medeantur egris animis/ quorum curam proficitur: sed quomodo se plebi insinuent/ & eius captent plausum. Itaq; cum habeant res quasdam premeditatas/ quas apud omnes oibus in locis tractare consueuerunt: partim loquuntur de rebus reconditis & obscuris apud indoctos: quas non capit vulgus. partim fundunt verba in quæ incidunt/ apud foemellas & rudem plebem: quam videas abire multo q̄ accesserat stultiores. Nonnulli ita reprehendunt vitia persepe/ ut illa docere videantur: non quantum profint verba eorum pensantes/ sed quanti fiant a mulierculis/ quorum donis & muneribus anhelant. ex quo præaud vel nulli potius erudant eorum sermonibus meliores. Risi multoties quorundam stulticiam: qui cum egregie laudauerint quempiam/ quem audierint predicantem: si roges quid dixerint/ quam obrem illum laudent: hesitant atq; obmutescunt: aut se respondent nescire. Hic Antonius. Nequa q̄ hoc mireris inquit. Nullum enim ad hanc diem ex ipsis audiui (hunc nostrum excipio) qui mihi aliqua in re satisfaceret: quæ quidem ad eloquentiam pertineret. Nam cum tria existant/ in quibus ars dicendi omnis & facultas consistit: ut doceantur auditores: ut delectentur: ut moueantur. Ita multi eorum docent/ ut ignorantie artem & stulticie doctrinam suscepisse videantur. Ita delectant/ ut nil sit ipsorum voce & oratione molestius. Ita permouent audientium animos: ut nulli accedant tam vigilantes/ tamq; attentī ad audiendum/ quin ad oscitationem soporemq; incitentur. Est ita Antonius ut dicis inquit Cincius: & multis omnia/ & huic quem excipis multa defunt. Sed ego

non requiro ab eis quae sunt eloquentiae propria/cuius se ignaros fatentur. Illud
valde admiror: cum docendi/admonendi/emendandi/corrigendi munus pre se
ferant/tam procul ab esse a facultate atque eorum quae profitentur. Nam cum totum
annum exclaimauerint atque oblatrauerint/multa pollicentes: tamen vidimus suis
is vocibus effectum paulo emendatiorem. Cuius rei illa est precipua causa: quod non
accommodant verba ad summouendas eas infirmitates / quibus languent animi
mi nostri: sed passim discunt ac vagantur per varia morborum genera: prout
fert libido loquendi/in nullius cura insistentes. Quod si bonos imitarentur medicos:
aliquem fructum nobis afferret ipsorum labor. Sicut enim illi cum adhibent aegris/
naturam eius & viam morbi penitus inspicunt/quo rectius curent. Item isti a qui
hinc suscipitur animarum status: nisi diligenter/scrutentur rimanturque/quo quicquid
vitio maxime sint infecti: eiusque operam praesentent loqui diu ac multum possunt/sanare
nulla ratione possunt. non plus quam egerit ignarus morbi medicus. Tum Bartholomaeus
Iomeus. Sane hoc recte sentis inquit. Nam cum vita nostra sit omnibus obnoxia
ac referta varijs quibus mederi oporteret: alia tamen scimus alijs & communi ora
esse & perniciosiora: veluti luxuriam atque Avariciam: quarum tanta est labes/ut
difficile sit immaculatum se ab eis seruare. Haec sunt tanquam duae humani generis pes-
tes ac erime: quae nullum vere intentatum relinquunt. & cum grauioribus indi-
gent remedijs/tamen perleuiter curantur. Nulla de his vitijs sit ab illis/nisi cursim
mentio. Si quando vero illa reprehenderint: ita ieiune/auide/infulse id agunt: nullo
la cum dignitate/neque verborum/neque sententiarum: ut satius fuerit siluisse. Non
odium ingerunt peccandi: sed studium. Ita aperte turpia facta: aliquando descri-
bunt. Ob eam causam multos cognoui: qui cum studiose/accurate/longumque
tempus interfuisent eiusmodi sermonibus: nihil neque vita/neque moribus pro-
fecerunt. Neque id inuita. Non enim curantur pro modo suae aegritudinis. Quid
autem prodest medicina non accommodata vulneri: Sed audiunt quaedam quae ob-
stusantur priusquam discesserint: oleum atque operam ut aiunt perditentes. At vero si
haec duo insectaretur vitia/quibus magna pars mortalium vexatur/si his insisterent
si detestarentur: magis ipsorum prodesset audientibus oratio. Ita enim sensu
tio avaritiam/luxuriamque tanquam sedem esse ac fundamentum malorum omnium:
ut verissima sit Prisci Catonis sapientissimi viri sententia: ciuitates avaricia atque lu-
xuria laborare: quae pestes omnia magna imperia euertunt. Eorum alterae cum
videat originem ducere a natura: tamen ratio adhiberi potest / & modus quidam
dam ne se effera/utque inter certas metas contineatur. Alterum cum sit naturae ad-
uersum/nulla ratione regi potest: neque moderandum est id genus mali / sed exci-
dendum. Nam luxuriam/ licet multorum malorum causam sapientes dixerint:
est tamen aliqua ex parte ut possit fieri: veluti quae admiscetur procreatione libe-
rorum blandum malum: sed sibi soli nocens/ non alteri: neque alienum a conserua-
tione generis humani. At avaricia est ad subuersionem eius execrandum scelus
omnibus nocens: omnibus infensum: cui nihil laudabilis/ nihil honestum
nisi potest esse coniunctum/ monstrum ingens. horrendum: ad perniciem gentium
procreatum: ad delendum inter se hominum societatem. Nihil est mihi credite for-
ditius avaricia: nil turpius: nil horribilius. cuius si possit facies videri/magis nos ter-
reret quam furiarum agmen ex infimo tartaro e ductum. Nolo exemplis uti: ne quae
mea verba offendant. at si liceret ostenderem: ac re ipsa docerem: nullum malum/
nullum flagitium quod illa non sua deat/ non importet secum. Nihil non bonita-
tis quod non auferat ab eo quem occupauit. Denudat illum virtute omni: spoliat
amicitia/benivolentia/charitate. Replet odio/fratride/malivolentia/impietate: red-
dens ex homine scelestum portentum ac crudele: ut si reliqua omnia in unum vi-
tia congerantur: cum hoc solo non putem comparanda. tanta est illius immanitas.

Bartholomaeus

Pestes duae
vitiarum.Blandum
malum lux-
uria.

- Hanc Bernardinus tuus Antonii quem adeo laudas / nunq̄ tetigit. semel dixit in
 usurario smagis mouens populum ad risum / q̄ ad honorem tanti criminis. Aua
 riciam vero quæ feris persuadet / intactam reliquit. At in hanc erat inuictum.
 in hanc excitandæ ingenij vires: si quo modo possit eius ardor vel restringi vel mi
 tigare. Sed postq̄ ab his rabulis nostris de hisce vitijs aut siletur / aut dicitur ridicus
 le non esset aliam ab re nostra: qui & illa euitare & boni esse cupimus / quando
 corponibus satifecimus aliquid inter nos differi: siue de utroq̄ / siue de altero: q̄
 animo etiam prodesset / nisi & nox immineret: & redeundum esset ad publica ne
 gociâ / quæ sunt nobis a Pontifice demãdata. Immo vero inquit Antonius & tem
 poris paulum superest ad disputandum: & dum hoc agimus / publica quoq̄ tra
 ctamus negociamq̄ paruo extimanda. Egregie quippe scriptum est a præcepto
 re morum Seneca: in libro qui est de tranquillitate animi. Nô solum eos prodesse
 reipublice qui alunt alijs / qui turentur eos / qui de pace belloq̄ censent: sed illos
 quoq̄ qui virtute instituant animum: qui in luxuriam pecuniamq̄ currentes præ
 fiant / ac retrahunt. Quare tenemus & ipsi / si quid possumus prodesse hoc sermo
 ne nostro: & si non cæteris / at saltem nobis. Equidem letor nos incidisse in hæc ver
 ba / ut disceremus paulisper de horum vitiolorum vicijs natura: qua cognita / illo
 rum crimen culpamq̄ facilius euitemus. Quanc̄ fatebor vobis ingenue: alteru
 ne possem / iam anni effecerunt: alterum ne vellem / tum nostra consecutus sum:
 tum vero plurimum litteris & doctrina. Mallem tamen dici a duerfus auariciam:
 cum verear ne sit necesse nos fieri auaros / ob veniuitatem luci: quo vix possumus
 tueri officij nostri dignitatem. Prosequere igitur Bartholomee. et quod cepisti / ad
 extremum perducas. Immo te inquit ille / aut Cincium operire. Meæ quidæ sue
 runt partes ut cenaretis affatim ac laute: vestre nũc est humanitatis efficere: ut vobis
 deamini bene cenauisse: quod plurimo sermone atq̄ altercatione aliquando solet
 fieri. Et antiquum est: bene inflatas tibias meliorem sonum solere reddere. Probe
 inquit Cincius & iocatur & partitur cõuiuij magister: ut cum ipse corporũ curam
 susceperit / nos aliquid animo tribuamus. Tuum igitur inquit Antonius sit hoc
 munus: quãdo quidem probas partitionem tuam. Video te Cincius ait / dicendi
 laborem subterfugere repletum cibo: sed releuarem te hoc onere ego non nimis
 tum a cœna leuis: nisi fieri videretur iniuria huic nostro hospiti ornatisimo viro: cui
 ius prudentia requirit / ut non minorem animi recreandi facultatem / q̄ corporis
 pascendi diligentiam habere videatur. Tunc enim refertum erit omnino volupta
 te conuiuium: si animus quoq̄ aliquid ex eo degustarit / cui satisfacere certe te cõ
 uenit. Geram inquit ille morem vobis: licet hic pro meo iure vos possem cogere.
 Dicam autem quæ in mentem veniit: hæc tamen lege primũ / ut mihi succedas in
 dicendo Antoni. Deinde ut ne expectetis a me accuratam orationẽ / aut sententi
 as graues. Non enim post cenam / aut nimium prudẽs & grauis sermo / aut dicens
 di ordo est requirendus. Hæc cum dicerem superuenit Andreas Constantinopo
 litanus / vir insignis & litteris / & religione: qui & ipse inuitatus ad cœnam occu
 pationibus impeditus / tardius venerat. Is cum plausu omnium exciperetur / cenã
 ui inquit: sed huc accessit deambulandi gratia / atq̄ una confabulandi. Cum vero
 tacerent omnes. Quid ille inquit / silentium ne inter vos erat: si mpta presentim cog
 na: an ego effeci ut sileretis? Istucipsum inquit Antonius. Ingressi quidem eramus
 eum sermonem / ut Bartholomeus contra auariciam aliquid polliceretur se dicitur
 rum. Cum in hunc deuenissemus / ex eius verbis / qui nonnulla dixerat in auariciã
 ac luxuriam: detestans utranq̄ / sed auariciam magis: quæ cum soleat esse qualico

gnata senectutis: dixi me de ea malle audire ex qua maius periculum immineret. Te vero presente tacemus pudore commotio: ne fias nostrarum censor ineptiarum. Quamquam si quid infulsius/aut ineptius diceretur: habenda esset vobis venia: Bartholomeo autem tribuendum: qui vinum patrum submittrauit in cena. Sed ipse sui errati penam luet. Hoc inquit tunc recte diceretur Antonius: si essetis quas les legi in symposio Platonis: oscitant es: ebrii: somnolenti. Sed video vos admodum sobrios: quare perge Bartholomee: & me velis esse participem tue sententiae. Ea est inquit ille ratio ut taceamus/cum te videamus & virum doctissimum & theologum. Sed ego imperatus Andreas inquit veneram: non enim disputationum/ sed compositionum hunc memineram solere esse locum. Tunc inquit Antonius/ admodum paratos nos censes/ cibo refertos ac vino? Non quoniam philosophica aut acuta quaedam: sed quae sunt huius & loci & temporis. Cum ille omnino recusaret. Nos inquit Antonius: tempus hoc quod perbreue est ad disputandum terimus inani concertatione. Quamobrem sequere quod institueras Bartholomee. Hic se rogare nimium patitur. Faciam quod iubes ille inquit: non tam dissilendi causa/ quae aut te/ aut hunc prouocandi: ut inquit Andreas: dummodo ego te audiam. Tum ille. Cum multa sunt inquit/ tum a christianis doctissimis viris/ tum vero a gentilibus & Graecis/ & a latinis scriptis: per uacuum forte videtur de ea re amplius loqui: nos praesertim quorum uerba haud magni pensabuntur. Sed postquam conferendi inter nos gratia/ & ad utilitatem nostram aliquid dici placet: sibi quidem in primis querendum videtur unde nomen auari (nam inde auaricia est) ducatur. Existimo autem auaros ideo appellatos nonnullos quod auidi essent eris. qui enim cupidi illius nimis erant: atque in eo querendo summam operam/ plurimumque studij ponebant/ auari nominabantur. Si hoc verum est inquit Antonius subridens/ nulli modo existit auari. Aui enim argenti/ nostri homines cupiditate ducitur/ non eris. Atque inquit Bartholomeus/ id nomen eiusmodi hominibus tunc inditum fuit/ cum nondum esset ullus usus vel aureae monetae/ vel argenteae. Nam es solum in precio est habitum apud Romanos usque ad bellum punicum primum. Quinque enim annis ante id bellum/ argentum primo est signatum bigarum & quadrigarum nota: Anno urbis conditae quingentesimo octogesimo quinto. At anno post sexcundo & sexagesimo nummus aureus percussus est. Aes autem Serrius Tullius primus signauit nota pecudum: unde & pecunia dicta: cum antea rudi genere uterentur. Ita licet variaretur monetae materia: idem tamen auaro nomen mansit: ut auri/ argenti/ eris/ opum cupidi: atque ira cupidi: ut omne in id studium suum conferant: semper querant: semper appetant/ sumptu abstineant: nullum que solum abhorreant/ vel lucro satientur: omnia referant ad suam utilitatem/ propriamque comodo metantur: recte dicantur auari. Unde auaricia erit libido habendi immensa: vel potius fames quaedam diuitiarum cumularandarum. Est enim auaricius occupatus in querendo: deditus studio thesauri: obnoxius cupiditati: pecuniarum seruus: quarum cura & sollicitudine dies ac noctes torquetur. Nunquam ut scitis satiatur aut expletur cupiditatis sitis: semper appetit: semper eget. Nam veteri prouerbio: tam deest auaro quod habet/ quam quod non habet. Crudabitur ergo continua thesauricandi siti: nulla dies/ nulla hora pretermittetur vacua ab hac cogitatione. Aesturabit semper/ fluctuabitque anxius ad sedandum famescentem auri appetitum. Igitur inseruiet priuatae utilitati: ad eam accommodabit dicta sua omnia/ facta/ cogitatus: sibi soli/ & rei suae

Andreas:

Bartholo.
Andreas
Antonius.

Bartholo.

Antonius.
Bartholo.Eris/argen
ti & auri
gnatora

Auaricia

intēsus enī: oblitus publici cōmodi, quo fit ut id vitium sit repugnante atq; ad
 uersante natura: cuius p̄scriptum atq; lex est / ut cōmunem utilitatem nostrā
 antepōnamus: impellamurq; ut velimus p̄desse q̄ plurimis. Vnde stoicus ille
 Cato apud Cice disputat: Non esse magis vituperandū proditorem patrie / q̄
 cōmunis utilitatis desertorem / propter suam utilitatem. Cum ergo auarus sibi
 soli deditus / sibi consulens: non solum desertor / sed oppugnator sit cōmunis uti
 litatis atq; hostis / sui cōmodi causa: neq; prosit multis: sed noceat omnibus: certū
 est ip̄m veluti proditor em desistere ab ip̄ius lege natura: contraq; eam esse aua
 riciam remotam atq; a diuersam ab utilitate publica. Ad quam conseruandam /
 tēndamq; editi sumus. Hoc constituto / & illud sequitur. Auarum nulla ratio
 ne posse esse virum bonum: ut em̄ quisq; refert ad suum cōmodum quacūq;
 agit: ita minime est vir bonus. ut Tullius noster t̄git in libris Officioꝝ. Aua
 rus nulli dubium est / quin ad suum cōmodum reducat omnia quae agit. Ideo
 nullus unq; auarus erit vir bonus. Non solum a utem non bonus: sed & tum
 me malus. Ip̄m enim nomen auari cum sit in vitio / designat maliciam. Nam fieri
 nequit: ut quis in auaricia veretur / absq; detrimento atq; iniuria multorū. In
 quo p̄cipue offenditur regina virtutum iusticia. cum omnes auari a cōtione &
 opera ab iniquitate proficiantur. Dum enim cupit argere opes: dum nititur
 congregare pecunias: dum occupare terras possessionibus / iusticia omnē exu
 sit. ut ait beatus Ambrosius. Igitur cum vacet iusticia / nullum scelus omittet. Ipe
 cōmodi oblata: fraudabit pauperes: diuitibus insidiabitur: expilabit socios: signo
 tos vexabit: extorquebit infirmos: rudes d̄cipiet: nulla excogitabitur turpitu
 do / nullum malum facinus / nullum dedecus cui non assentiat: quod non per
 petretur oblata spe utilitatis. Ita nec amicitiam colere poterit / nec moueri beni
 uolentia. Nam quae beniuolentia in eo erit / cui nihil est acceptius pecunia: aut
 quem amabit qui se ip̄m odit? Verissimum vetus prouerbium est. Auarus in
 nullum bonus est / in se pessimus. Quam vero amicitiam seruabit / qui q̄ agit
 & cogitat / p̄fat ac metitur propria utilitate? Quomodo subleuabit alios num
 mis / quos propter opprimere vitam suā? Quam ratione sustentabit alterius
 inopiam / qui se iudicat egenissimum? Non precibus mouebitur: non lachry
 mis: non fletu. Per medias lucentium erumnas transibit ad cumulandas opes.
 Ipa miserorū corpora calcabit / si quid exprimere se posse putabit: acerbus: cru
 delis: impius. Quam ob rem est hic dignus communi odio mortalium: veluti
 publicus omnium hostis: amouendusq; ab hominū consortio tanq; seminariū ma
 lorum. Nam quō amari eum decet: qui ut caetera omitam: hęc duo / scilicet amo
 rem & beniuolentiam humane societatis vincula: sine quibus nulla / neq; pri
 uata: neq; publica res consistit / aufert a nobis: quod quid est aliud q̄; delere fun
 ditus humanū genus. At ip̄e potius delendus esset. Ipe aqua & igni inter dicen
 dus: inutilis ciuitati: reipublice perniciosus. Iniquum est enim ei locum esse in ci
 uitate: quem si omnes imitaremur / nullas omnino ciuitates haberemus. Nam
 sublati beniuolentia & amicitia / digla diabunī homines inter se rapinūq; ac ce
 dibus omnia permiscebuntur. Sed vide quāso quale hoc sit malum: & q̄; cauē
 dum omni aetate. Consueuerunt esse homines in senio prudentiores: sapentio
 resq; q̄ in reliqua vitā. Nam & usū experientiaq; rerum multarum quas longa
 aetate tractamus: prudentiam & legendo discendoq; diutius / sapientiam conse
 quimur: ut quo longius vixerimus / eo propius ad sapientiam solemus accedere
 re. Vnde quidam e Græcis sapientia cultoribus questus est moriens: tunc se
 exire e vita cum inciperet sapere. At hęc peruersa labes Auaricia / in senes
 potissimum inuadit: eam aetatem expugnans: cui ad obfistendum plus robo
 ris / ac virium esse deberet. Eo autem imbecillitas mentes eorum deducit: ut

Cato.

Cicero

ambrosius

Auarus ob
 bus odio

quibus minimo satis esset. Nam paruum est iter conficiendum: eo querant plura: quo egent paucioribus. Multa monstra dicuntur a Poetis fuisse in terris: sed avarus lenex/cuiusvis monstri exuperat deformitatem. Verum ut tanquam faciem & picturam quandam avarorum conspiciatis: referam illos Vergilij versus eximios/quibus harpyias descripsit: exprimens in eis naturam/somamque avaricie. tenes memoria ut opinor. Virginei volucrum vultus: fedissima ventris Proluviae: unceque manus: & pallida semper Ora fame. Quis potuit pingi elegantius forma quadam cuiuspiam animantis/quam id vitium est versibus a Vergilio expressum. Dixit volucres vultu virgineo: non hominem significans esse avarum/sed monstrum: cuius sub vultu humano latet truculenta bestia/ad omne nequias parata. Vultus virginei testatur virescentem semper cupiditatem. Augetur enim quotidie/& tempore sumit vires: fitque in diem adolescentior/crescens corpore decrescit senectus: aetate infumatur/sed astringit validior. Volucres finxit: propter appetitus mobilitatem velocitatemque. Nunquam quiescit mens avari: nunquam sedatur: inhiat opibus: semper varia auferendi genere versans animo. Proluviae expressit apte immensam eius cupiditatem: ex quo ille vulgatus est versus. Avarus animus nullo satiatur lucto. nulla enim copia repletur: saturatur nulla abundantia: stat ore patulo. Non famelicus/sed rabidus tanquam Cerberus/promptus ad excipiendum vorandumque: quicquid obijciatur. Fedissimam quoque ait: non solum propter obscenitatem vitij: sed propter avari vitam immundam/& sordidos mores. Sunt impuri: asperi: inultati/ut veste utantur ut plurimum vili & abiecta: & nonnulli adeo expalescant timorem sumptus/ut refugiant etiam tonsorem. Vidimus quosdam note avaricie/qui barbam capillosque nutrirent longius quam ferat consuetudo: neque eam deponerent nisi ad monitum & pudore inducti: quos sepe solemus ridere/cum se offerunt nobis promissa ac sustulsa barba/veluti rustici. At manus uncae quam recte addidit ad monstrandum avari rapacitatem. Auferit: eripit: extorquet. Nihil traecat ex quo aliquid non abradat: exhaustiens notos simul atque ignotos. Nam quam pallida protulit ora fame/nihil potuit dicere verius. Primum torquetur fame comparandi thesauri congregandique: quae tum cura cogitatioque extenuat: tum nulla datur sibi intermissio ab eiusmodi sollicitudine/qua afficitur semper: & quo plus crevit pecunia/eo maior suboritur cupiditas. Deinde bibendi edendique fame maceratur: quam raro sedat/nisi cibo incondito & vili. Quomodo enim pretantiores aut preciosiores parabit epulas miser ille? Fuit enim Florentinus (ut aiunt) nobilis avarus: qui cum esset opulentissimus/& duo pulli in cenam aliquando afferrentur: iussit auferri alterum/seruarique in posterum diem. castigat prius verbis dispensatorem tanquam prodigum. Nobis autem notus quisquam delectari se admodum asseuerabat cepe & alleis cum domi ederet: foris non. Item alter cum esset aduersa valitudine: medicus autem peteret quibus vesceretur cibis: ait carnibus bouis aut vituli. Reprehensus quod non pullis gallinaeis uteretur: Respondit/non conuenire morbo aut naturae suae: quia se maioris pretio emeretur. Sed postmodum cum dono dati essent ab amico quae id nouerat/auide comedit. Quare non minus edendi fame pallebit/quam multa comedendi. Quae autem tres descripsit harpyias: si puto Supbiam/ Crudelitatem/ Inuidiamque intelligi voluisse. Non enim unico vitio laborant avari: sed multa in eis accumulata/omni virtute expulsa. Habebis avaricie veluti picturam quandam: quae si oculis cerni posset/ magnam incurteret mentibus hominum terrorem/maiusque portentum videret/ quam scribant harpyiae. Nam & ipse Vergilius antequam eos versus proferret/videns se non equaturum vobis suis rei deformitatem dixit. Tristius haud aliud monstrum/nec seuior ulla Pestis & ira deum stigmatis sese extulit undis. Etenim quod maius monstrum fingi potest/ quam esse aliquem publicum predonem libidine conflagrante qui semper incubat quatuor/ inhiet

avaricie de
scripto Ver
gilij.

Vergilius.

aurum nullum refugiat lucrum: petat: rapiat: extorqueat: laceret: qui cupiditate inextinguibili vitam agat: qui sine intermissione pecuniam cumulet: cumulatam summo angore custodiat: sit miser sumptibus: famescens / pauidus: qui omnia trahat ad futurum commodum: horridus: incultus: qui omnes opprimat: nullum releuet: Hunc ego omnia Hercules monstra immanitate atque acerbitate exuperare cōfitear. Itaque si haec quae a me dicta sunt diligenter consideretis: iudicabitis profecto auaros vestri monstra gentium semouendos procul a nobis: proiciendosque alio: sicut purgantia ciuitatis spurcissima: unde nos neque fetore ledent: neque contagione nocerent. Hic cum dicendi finem fecisset Bartholomeus: Quidnam cogitas Antonius? Andreas inquit: Assentiris ne huic? et ea probas quae dixerunt? ante quid mouet? Vidi enim te dum loquerer: nescio qua in meditatione seorsum. Tum Antonius, Ego quid sentiam quis? Scito inquit: Dicta sunt multa a Bartholomeo: meo iudicio minime contemnenda. in quo sane laudo ingenium suum: qui licet sit occultissimus in his molestis curis: tamen tantum studij impartit tempus: ut haec non impolite possit dicere. sed ea singula probem ne / an improbem incertum sum animi. Verum tamen ut ita sit quemadmodum dixerunt: ego tamen sequens morem academicorum: qui contra ea quae dicerentur ab alijs disputare cōsueverunt: asseram quodam secus atque ipse locutus est: quae an accipiant a vobis: vestrum erit iudicium. Ego sane multos aut diu: neque contemnendos homines: qui nulla ratione unquam cum Bartholomeo serierent: qui et rem mea sententia grauissimam reddidit leuissime la verbis suis: et item rem non admodum magni ponderis: nimium depressit mole sermonis. ut si irent in suffragium populi: non dubitarem quin ferme omnes aliter ac nos essent iudicaturi: cum in luxuriam multa sint illius arbitrio / ac legibus constituto iudicia: in auariciam nulla. Sed tamen ut non iudicio populi disceptemus: sed ratione: dicam cur luxuria videatur esse mihi fedissimum crimen: auaricia non. Illud quippe maius ac fedius est vitium iudicandum: ex quo magis animus noster: corpusque labefactat & corrumpitur. At certum est luxuriam magis quam auariciam eneruare corpus & animum priuare.

Andreas,

Antonius,

*Non audiam velle*Luxuriae de
trimentum

bare. Ergo sit ut luxuria turpius sit vitium. At vero luxuria & corporis & animi virtutes infringit ac dissoluit satis constat. Perdit enim omne robur intellectus / & corporis vires: adeo ut luxuriosos videas ipsos: effeminatos: imbelles. Nocet illa quidem ingenio: exhaurit validitatem: mentem ex suo statu dimouet: & priuacionem: ex quo Seneca praclare ut reliqua in proemio declamationum: nil esse dixit tam mortiferum ingenijs quam luxuriam. Haec aduersatur studijs literarum: qualis fat membrorum firmitate: ex viro femellam reddit: ex docto ignarum / stultum ex sapiente: memoriae vero est inimicissima. Itaque videbitis luxuriam deditos: nullius animi: nullius vigoris: nullius prudentiae: vecordes: contemplos: abiectos. At auaros contra fortes: prudentes: industrios: seueros: temperatos: & animi magni / & plurimi consilij. Luxuria quoque semper nocuit: Auaricia profuit aliquando. Altera nulli concessa aetati: alterius videtur quasi senectutis egritudo communis: & in ea non nihil toleranda. Non subuertit animum: non exagitat ingenium: non aufert studia literarum / & sapientiae disciplinam. Nam & in omni genere doctrinae excellentissimos viros: & in republica praestantes: scimus auaros fuisse. Reges insuper & egregios principes quorum virtus maxime claruit: auaros accepimus. ut si alterum mihi sit eligendum malim auarum me quam luxuriosum videri. Neque enim puderet ascribi in eo numero in quo & reges plurimi fuissent. Et doctissimus philosophorum Aristoteles: multaque praeterea egregij in suis studijs viri & philosophiae dediti: ab

Lucianus

Luciano graeco auctore fuisse enumerantur: quorum tanta est auctoritas / tanta dignitas: ut eorum nomen commemoratioque absque aliquo patrocinio / absque argumentis possit auarorum causam satis defendere. Sed seponamus auctoritatem quamlibet: & quid a te qua ratione dicatur discutiamus. Putasti primum ideo auaros dictos: quod essent

eris/auri/argenti nimium cupidi. quod si ita est ut oēs cupidiores pecunię appellen-
tur avari: cenſebunt rei hoc nomine fere omnes. Omnia em̄ ab omnibus agenda
ſuſcipiunt pecunię gratia: ducimurq; om̄s lucri cupiditate: neq; eius parui. quod
ſi ſuſtuleris/negocia operaq; omnia penitus ceſſabunt. Quis em̄ quicq; aget remo-
ta ſpe utilitatis: Quare quo maior oftendetur/eo libentius negocia que libet aggre-
diemur: illam ſequuntur omnes: illam appetunt. Nam ſiue rem militarem/ſiue
mercaturam/ſiue cultum agrorum/ſiue artes has quas vocant mercenarias conſi-
deres: ſiue eas etiam quas appellant liberales: videtur ſingulis præpoſita eſſe in-
gens pecunię cupido: ob eamq; adiri labores & diſcrimina que ſubimus. Quicq;
tractamus/operamur/agimus: eo ſpectat ut q̄ multum cōmodi ex eo capiamus.
Quod quo amplius fuerit/eo maiori aſſicimur læticia: atq; cōmoda noſtra fere pe-
cunia penſantur. Igitur pecunię / hoc eſt avaricię cauſa ſunt omnia. Quid enim
(ne de viſioribus exercitijs loquar: quorum late patet finis) leges in vita tractan-
tes aliud ducit: quid aliud trahit niſi pecunię cupiditas nō parua & uberior lucran-
di facultas. Quid item medicos: quid reliquos qui ſe ad liberalium artium ſtudia
conferunt: Nonne quaerunt auiditate pelluntur: ut q̄ primum facultatem ſuam in
medium proferant/ venditioni illam exponentes: & res cognitione dignas/ nullam
aliam ob cauſam ſe proſecutos teſtantur: niſi ob avariciam: hoc eſt auri & argen-
ti cupiditatem. Confer te ad ſanctiores diſciplinas/ philoſophiam / theologiam:
ſciendi ne cauſa an plurimum lucrandi tanta ponitur in his edocēdis operis: Quid
loquar de ſacerdotibus noſtris: quorum ſtudia manifeſtius apparent: Num aliud
ſpectant/querunt/ambiunt ſub fidei vela mento: niſi ut paruo labore diuites ſiāt.
Quanta non ſollicitudine/ ſed impetunitate & impudentia hæc petunt que vos
cant beneficia (mihi aut̄ anime maleſicia vident̄) diuitiarū gratia: que quo ſunt
opulentiora/ eo maiorem in ea concurſum atq; impetum fieri videmus. Niſi forſis
tan propter ſalvandā animā/ non propter vitam in delictijs degendam ea tanto pe-
putas expeti. Illi ipſi qui ſub hypocriſi hæc aſpernari ſe ſingunt id agunt: ut nō que-
ſita ab eis/ ſed uluo virtuti ac meritis ſuis delata videant̄. Perluſtres licet ſingla ex-
ercitia/ ſiue que animo/ ſiue que corpore adminiſtrant: nihil vacuum reperies in-
genti cupiditate. Quicq; in rer mortales tractari vides: quicq; periculorū ſuſcipi
eo ſpectat: ut inde aurum atq; argentum excudat̄. Quod mihi qdem videt̄ nulla
ratione improbandum. Eſt enim per oportuna ad uſum cōmunem/ & ciuilem vi-
tam pecunia: quam neceſſario Ariſtoteles inuentam tradit ad cōmercia hominū/
reſq; mutuo contrahendas. Eius igitur appetitum ſi culpabis: culpes licet & ceteros
quos nobis dedit ipa natura. Namq; e toto: licet minus auri argentiq; cupidū
eſſe q̄ potius & obſi: reliquarūq; rerum quibus vitam tuemur: Natura qdem in-
eſt omnibus aiantibus appetitus ſui cōſeruandi. Ex quo & ea querimus que ad vi-
ctum ſpectant: & que ad tutelam corporis ac cultū. At iſta cōparant̄ pecunia: niſi
plane ſcure qdem eſſe velimus. Quid mirū ſi ſim cupidus: ſi quero æs/ aurum/ ar-
gentū: ſine quibus haberi illa non poſſunt: hoc ſi eſt avarū eſſe nō eſt contra natu-
ram avaricia: ut paulo ante dicebat̄: ſed ipa natura indita atq; impoſita nobis/ veluti
ceteri quibus cum naſcimur cupiditates. que autem a natura inſunt nobis/ minis
me ſunt vituperanda. Hunc autē appetitū pecunię in eſſe oibus natura/ ſatearis ne-
ceſſe eſt. Oēs ſi qdem quaecūq; in ætate/ quocūq; in ſtatu/ honore/ dignitate fuerint/
auri cupiditate/ hoc eſt avaricia tenent̄: aurorūq; gaudent tanq; re nobis cognita &
aſſini. Quare hoc in pueris: lætan̄ nummis oblatiſ. Quare in adoleſcentulis/ vi-
ris/ ſenibus/ dititibus & egenis/ regibus/ principibus: omnes eadem mente lætan-
tur pecunia: ſe cōtantur diuitias: neq; aliam ob cauſam: niſi q̄ ita eos formauit edo-
cuitq; natura/ ut ſciant pecunia comparari quibuscūq; vita noſtra alitur ac fouet̄.

In avaricię
defenſionē,

Sacerdotū
cupiditas.

Pecunię ap-
petitus na-
turalis.

Augustin.

Cōtra pau-
peres hypo-
critas et mo-
nachos,

Iurgatha

Cum igitur a dmonente adhortanteq; natura/cupiditatē hanc sequant omnes / nō est auaricia vituperanda. At fuere inquires quos nulla eiusmodi cupiditas mouerit. Fuere item qdam qui nascerent capite suillo: neq; tamen propterea non natura oritur humano capite. Non est peruestigandū quid peruersitas aut insulitas aliquorū horridorū atq; agrestium aliquādo egerit: sed quid sibi postulet vita cōmunis/ quā sequi & seruare debemus. Illud addam p̄terea quo fiat lucidius quod sentio. Beatus Augustinus vir doctissimus inter latinos: in libro de libero arbitrio/ aliquāto leuius q̄ tu scripsit auariciā esse. plus velle q̄ qd̄ satis est. hoc si verum sit/ fateamur oportet auaros nos esse natura. Nam q̄ omnes appetūt/ id a natura emanare putandū est: eaq; suadēte fieri. At vero neminem reprobos/ quin cupiat plus q̄ sit satis: nullum quin velit multū sibi superesse. Ergo natura/ res est auaricia. Percurras si placet uniuersam ciuitatem/ forum/ vicos/ templā: quis profiteat se nobile ultra q̄ existat satis (paucis em̄ natura cōtenta est) putato te phoenicem reperisse. Neq; tu mihi opponas volo / vastos quosdam atq; agrestes ex istis hypocritis scumisq; circūforaneis / qui sub religionis specie aucupant victū sine labore & sudore: pauperatē erūq; cōtemptū alijs p̄dicantes: qui est eius questus uberrimus. Nō enim ex istis inertibus & laruatis hoibus/ qui summa cum quiete serunt/ nostris laboribus sunt nobis ciuitates cōstituendę: sed ex his qui sint accōmodati ad cōseruatiōem generis humani. quorum si unusquisq; neglexerit operari quicquid excedat usum suum: necesse erit ut omittam reliqua / nos om̄s agrum colere. Nil lus enim seret/ nisi quantum sibi & familię suę fuerit satis futurum. Vide quantā rerū omnīū sequat confusio: si nihil habere velimus prater q̄ quod sit nobis satis. Tolle tur usum gratissimā virtutum populorū/ misericordię videlicet/ & charitatis: nullus erit neq; beneficus/ neq; liberalis. Quid enim dabit alteri/ cui nihil addandum superest: Quomōdo munificus esse poterit qui tantū possidet/ quantum sibi soli sufficit. Auferetur magnificentiā om̄is ciuitatum: tolletur cultus atq; ornatus: nulla edificabunt templā/ nulli porticus: artes omnes cessabūt: perturbatio vię nostrę & rerum publicarum sequetur/ si quislibet eo quod sibi satis erit acquiescet. Sed cū sciamus fuisse atq; esse hoc appetitū ferme om̄es omnīū aetatum/ ordinum/ nationum: ut & velint & exquirant etiam plus q̄ satis sit / ad futuros casus atq; impetus fortunę/ ad auxilium socijs & amicis fr̄endum: quis dubitabit quin ex ea definitione omnes sint auari appellandi. At ex eis constant velle/ oppida / ciuitates: ex quibus si censes esse auaros eijciendos: addas sane deferendas esse urbes atq; euerendas. Id enim dicis. Nam qui inhabitabūt illas/ expulsis auaris: Nos quippe eijciemur: quorum nullus est quin hac ratione & cupidus sit & auarus. Vacua ergo desertaq; relinquuntur cultoribus mentia urbium tua hac sententiā. Sed quid ego de singulis hominibus disputo? Ciuitates/ res publica/ provincię/ regna quid aliud sunt si recte animaduertas prater publicam auaricię officinam: quę quia communi exercetur decreto/ sumit ex publico consensu auctōritatem. Quę sote Cinci/ in illa tua veteri Romanorum re publica/ atq; in his etiam quas postea vidimus / tot vectigalium varia genera subditis imposta/ tot onera insueta deuiētis gentibus indicta: tot exquisitū hauriendę pecunię modi / ad replendam erarij vastitatem: num tibi liberalitatem representant/ aut summā auariciam. Cum dixit Iurgatha ille urbem venalem mature perituram / si emptorem inuenient: num tibi aut unum/ aut alterum auarum designauit: an etiam ciuitatem uniuersam? Si urbs illa erat auara in qua p̄dicant domicilium fuisse virtutis: quid sentiendum est de nostris: quę quotidie comminiscuntur leges nouas / quibus subditi euicerentur. Verte te ad Principes ac Reges: quid in eis reperies / nisi publica auaricię testimonia: nec tamē ea parua/ sed amplissima. Robertus quidam

Sic ille rex maiorū nostrorū memoria habitus est & dicitur admodū avarus: quod a certitudine inensam auri atque argenti quantitatem. Ipse peritissimus fuit. At quid illi aurius est etiam hodie reges illius memoria: fama nomine gloria rerum gestarum: quem non tantū commendaret libris Franciscus petrarca / vir excellenti ingenio & exquisita sua doctrina / si avaricia in eo virtutis laudem extinxisset. Quoquo deflexeris mentis aciem: adstabit tibi documenta haud vilia / & praeuarie & publice avaricie: ut si avaros existimes redarguēdos / uniūter sus tibi reprehendendus sit terrarū orbis: totumque humanū genus sit imitandum in alios mores / in aliam vitium institutōem. His em̄ adeo inoleuit pecunie cupiditas: ut non vitium / sed vitiū putet avaricia: & quo quis ditior sit / honoret magis. Dixi paulo ante: eos qui iuri civili & canonibus operam darent: non sciendi / sed luterandi cupiditate se ad eorū cognitōem conferre. Ex eo videtis quātus sit at ad has disciplinas concurrere: tanquā ad certam atrifodinā. At hi cum que appellatur insignia doctorū / licet plures sint indocti / susceperūt: hoc est questus & avaricie signa: sicut quā frequentē / quā honorē ab omnibus: quā colantur: ornantur quoque preciosioribus vestibus: anuli aurei gestandi ius datum est: ut plane intelligant homines id genus facultatū / solum auri corrodingi causa susceptum. Qui si audissent a vobis avariciam esse detestabiliorē ceteris vitijs / credo non continerent manus suas: contenderētque aut nullum esse vitium / aut perleuē & usitatū: & quo multa sint grauiora. Eadem ego vobis haud cōcesserim / quod paulo ante dixit Bartholomeus: omnia in unū congesta vitia / non esse cum hoc uno cōparanda. Nam si ita esset: male de nobis mererent prisca legum conditores / institutoresque rerū publicarū: qui cum singulis criminibus flagitijsque quibus turbarent civitates: hominūque societas violaret / suam penam constitissent: avariciam reliquerūt impunitā. fures namque / raptores / sicarios / adulteros / homicidas: et eosque sceleratos viros puniendos lege sanxerunt: avari nulli mulctantur pena: sanctione prohibent. Atque id ea ratione: quod intelligebant sapientissimi viri: innata esse mentibus hominū semina quaedam avaricie tanquā necessaria ad urbium & civitatis conservatōem. Tu vero vis exterminari e civitatibus avaros: veluti maximū criminis reos. Dicite vos oro: si vitium esset avaricia / vitijque urbes essent purgandae: utrum satius esset avariciam repellere ex eis: an ambitionē. Alterius ope rempublicā sepe adiutam audiuimus: alterius malo opprēssam. M. Crassus fuit avarus: Cæsar liberalis / sed cupidus dñandi. Quid Romā evertit: Crassusne avaricia immēsa: an Cæsaris ambitio? Videte quantū a vestra opinione distent. Sint aliqui præ ceteris avari: præterquam hanc cōem avariciam cupidus vos extimatis e civitatibus hos abijci oportere. Ego contra: aduocari in illas tanquā oportuna adminicula ac sustentacula populorū: Abundant enim pecunia: qua infirmiores imbecillioresque sustentant: qua multi iurant in suis egestatibus: ut & priuatis viris & reipublice opitulentur. Quā ob causam sicut in boni moratis populis ac civitatibus constitunt horrea publica: ad subministrandū frumentū in caritate annonę: ita percōmodū foret plures in eo collocari avaros / qui essent veluti priuatū horreum pecuniarū: quod suppedicaret nobis. Priuatim et pecunia genit. Necessaria est enim pecunia veluti nervi quidam quibus sustinet res publica: cuius cum copiosi existant avarici tanquā basis & fundamentū iudicandi sunt. Etenim si quando egebit subsidio civitas: ad inopes ne mercenarios / ac istos nescio quos diuitiarū cōtempores: an ad ditiores / hoc est avaros (nam hæc raro absque avaricia cumulari possunt) cōfugiemus: Vitis præstat refertam esse civitatem: opulentis ne / qui se alijs ois opibus suis tutant: an egenis / qui nec alijs nec sibi subuenire possunt: Mihi quidem optandū videtur compluris eiusmodi avaros: ad quos tanquā in arcem ac presidium cōfugeremus in difficultate rerū. Non solū autē diuitijs nobis assunt:

Robertus
Sicilte rex.

Contra Ius
Iustas

Pecunie ne
cellitas

fed amplius cōfiliō/prudentiā/patrocinio/auctoritate. Vidimus ipi qdem petri multos: qui cum avari haberent/tamē & recte confulerent rei publice: & in ea plurimū auctoritate pollerent: quorū cōfiliā profutere. Nulla in re nocuit avaricia. Adde q̄ afferunt perſepe magnū ornamentū & decorem ſuis ciuitatibus. Quot em̄ (vt vetera omittam) noſtris diebus fuerūt magnificae domus/egregie ville/templa/porticus/hospitalia avarorū pecunijs conſtructa: ut niſi hi hiſſent carerēt omnino urbes maximis ac pulcherrimis ornāmētis. At dicebas avaros tum deſertos amicis: tum non ſedare ſamem: tum ſeuos/ſimiles/proptis inſentos cōmoditatibus. Non negauerim reperiri nonnullos/ quorū avaricia ſit in vitio. Sed & iuſticiam aliquā quoq; dicimus que ſit in avaricia: unde ortū eſt verus illud prouerbiū. Summū ius: ſumma iniuſticia. Sunt quidem q̄ plures/ quos ego etiam rephendo: non avari illi qdem/ ſed ſtipitēs/ſtupidi/plūbei/miſeri/truculenti/tenaces: ex infima hominū ſorde ac ſece: qui mores duros atq; aſperos ſortiunt: non ab avaricia/ ſed ex nature malignitate. Avaros vero cognoui multos lautos/ſplendidos/ornatos/ſumptuoſos/humanos/perfectos: quorū domus plena eſſet hoſpitibus & amicis. Sit em̄ verum qd̄ eſt ab te poſitum/ nō ut avari ab eis quēq; pecunia: nōne alia incidunt quibus ſatis fiat amicis: conſilijs/ ſollicitudo/diligentia/auctoritas/opera/ patrocinij. Non conſiſtit in nummis viſ & munus amicitie/ ſed in officio & beniuolentia: que cur ab avaro nequeat preſtari/ haud ſatis intelligo. Nam in amicitia conſeruanda minimā partem pecunia tenet. Nunq̄ illa pythagoricorū adoleſcentiū amicitia a deo litteris celeſtibus/ q̄ alter alterum redemerit pecunijs: an q̄ ſe volūtariē morti obiecerit ut ſocius & amicus eua deret. Multa inſuper vitia in avari vitam conſuliſti. Non eadē eſt ut dixi cauſa avarorū omnium ſicuti ceterorum. Reperes ex eis multos beneficos/humiles/māſuetos/benignos/probos: minime moleſtos. Tu contra recenſebis plures malos/improbos/ſtagitioſos/ſimanes/ſupbos. Idem ſane tibi dicam de poetis/oratoribus/philoſophis/iuſticolis: quorū quidam nequissimi euaſere. Eos quoq; inuenies luxurioſos/fures/rapaces/cupidoſos/facinoſos: in nullā unq̄ avaricie ſuſpitiōem deuenerūt. Itaq; ſi qui avari vixerunt miſere/ libidinoſe/impure/cum fraude: nō eſt avaricie tribuendū/ ſed nequicie/luxurie/ iniuſticie. Cum em̄ affirmas plura mala avariciā peperiffe: ego & plura bona. Quid habemus ſalutariuſ aqua & igne. & tamē aquarū impetu regiones vaſtataſ audivimus: & multas atq; egregias urbes igne cōſumptas. Qd̄ autē obieciſti: avaros cōmunis utilitatis obliuſ ſtudere priuate. hæc non avaros: ſed omnium fere eſt cōſuetudo. Qui em̄ ſunt iſti qui publicū q̄rant bonū/ ſepoſito privato emolumēto: Ego ad hunc diem neminē cognoui/ qui id qdem poſſet impune. Dicunt eiufmodi nōnulla a philoſophis de preponēda utilitate cōmuni magis ſpecioſe q̄ vere. Sed vita mortaliū nō eſt exigenda nobis ad ſtatera philoſophie. Conſuetū eſt & cōmuni uſu cōceſſum: atq; ab ipſius orbis ortu factū: ut magis afficiamur proprijs q̄ cōmuniſ rebus. Atqui illud idem ſatebimur omnes: niſi malimus magnifico loqui q̄ cōſueti. Sin autē ideo habes inſenſam avariciā: q̄ ea importet ſecum multorū damna. quibus parant diuitijs/ mercaturā quoq; & quicq; eſt aliud in quo lucrū quēnt o deris neceſſe eſt. Nullum em̄ ſit lucrū ſine alicuius detrimento. cum quicq; emolumētū unū additur/ detrahatur alteri. Nam q̄ extremo ſermone tuo inuidiā quēritans/ in avariciam aſſiſtaſti. ſenes poſſime in eam labi. Id ego laudi dandū puto. neq; iudico etatis vitio euenire: ſed prudentia. Cum em̄ ſenes tanq; qui emēſi/ pcelloſum pelagus/ iter fecerint tempeſtatibus pleni/ verſent animo discrimina ac pericula que nos circumſtant: & egeſtates premunt. Ad hæc autē propellenda nouerūt pecuniā q̄ plurimū conferre: ueniunt in eaſdē reincident quæ experti ſunt diſſicultates

Summū ius:
ſumma iniuſticia

Vnde ſenti
auaricia,

querendo ac cōseruando sibi prospiciunt & suis: ac veluti usu edocti / ea pparant
ad iumenta que p̄cipua & utilia ceteris cognouerūt. Non igit̄ imbecillitate animi /
sed infirmitate non errore / sed prudentia rerū magistra comparant pecuniā: ut fir-
missimū tutissimūq; p̄sidium ad inopiam / egestatē / egritudines / reliqua q; morta-
lium calamitates p̄pulsandas. Quā obrem nō vident mihi se res errare / si quēru-
si parca sunt sed summa utri sapiētia. Q. si quis etiam senilem avariciā turpem duces
rei non hoīs consiliū qui se cōmunit ad insperatos iprouisōs casus / sed natura
fragilitatē decet culpam: que tot nos discrimīnib; subiecit: tot addidit necessitatib;
tor difficultatib; circū dedit: quare rerū nisi inaniter & v̄bis magis q̄ re velimus phi-
losophari / a diuitijs nō esse est suffragia postulent. Quo fit ut non tm̄ naturalem /
sed utilem & necessariā rem quandā cōstet esse in hoīe avariciā: que docet ut his
se rebus muniat / quas cognouit firmissimas: ad sustentandū naturę humane fragi-
litate & incōmoda euitanda. Que cū dixisset atq; omēs Andream intuerent (cuius
videbat munus ut Antonio responderet. Nequa q; inquit ille vterius tacendi locus
est: mouit me dignitas defensionis importunissimi monstri: quē incōcūsum relin-
quere turpe nobis videretur. Deinde subridens: cetera ut non ex animi sententia /
sed gr̄a alior; reor Antoniū differuisse. Q. vero senū avariciā defendit: p̄p̄riā age-
re causam visus est / vir q̄dem doctus & prudens: cum legerit apud Terentiū
nos fieri attentiores ad rem paulo q̄ sit necesse. veritus ne cū senex sit / avariciā
onem subeat senilis p̄tela suscepit avaricie. Ut autē accepimus quēdam laudasse
Dionysiu Siculū / pessime vite tyrannū. Platonē vero sanctissimū virū vitup̄lante ad
eloquentię exercitationē. Ita te vides hoīem liberalissimū id vitium defendendū sus-
cepisse / qd̄ noueris esse p̄re ceteris oppugmandū. Nā non in excusationē eius hec
te dixisse certe scio / sed in acculationē: quo ex rōib; tuis maior mihi tribueret fas-
cultas refellēdi q̄ pro ea dici possent ad detegendū deformitatē turpitudinēq; tā-
ti mali. Nam te q̄dem Antoniū / virum liberalē / p̄cul esse nouimus ab omī non so-
lum crimine avaricie / sed suspicionē: si q̄s dixerit cupidū / fortasse non mentiet: cum
id absq; vitio possit cōtingere. Hoc in loco duo recognoscas velim. Primum: an la-
p̄tus sis in significato verbor; qui cupiditatē & avariciā / duo verba sensu disticta
ita copulare visus sis ad idem significarunt. Deinde (nam alia post videbimus)
an satis recte posueris avariciam esse scdm̄ naturam. Aliud sane exprimit avari-
cie nomē aliud cupiditatis. Omnis avarus ardet cupiditate: sed non omis cupidus
avariciā. Si quis me cupidū dixerit: si q̄s item bonos viros / non negauerim. Sūt em̄
q̄dam naturales cupiditates / ut philosophi volum: que absunt a culpa. sicuti has
bendi ea que suppeditant ad vitandū rōnem & decorem. ut cum quis victum &
vestes necessarias concupiscit. Cupit quis pecuniā: sed ad usum vitę necessariū: ad
beneficiā: ad liberalitatē. ad inopum sustentōnem. Nil habet hęc reprehensionis
cupiditas modica & tempata: quam non aberrabis / si dixeris naturalē. Est alia cu-
piditas immēsa / insatiabilis: cupiditas habēdi ultra q̄ deceat / plus q̄ oporteat. Cu-
piditas vehemēs que excedit modū: & est cum siti auferendi / cumulandi: cum stu-
dio pecuniar; & anxietate animi: in qua est avariciā: que quo maior extiterit / eo est
deteriorabilior. Hanc scdm̄ naturam dicere hoīs est (pace tua dixerim) parū na-
turę munera atq; opera inspicientis. Nam nisi ita res se haberet ut avariciā in esset
natura nobis: nimirū profecto de illius iniquitate queri possemus. Iniquum em̄ fo-
ret atq; indignū illa parente rerū oīm atq; effectrice natura: si hoīem quē solū pos-
sunt suor; operum sectatorē / quibusdā vero p̄fecit inferiorē rebus omnibus a se
editis reddidisset: & is quem aiāntem effecit ac ratiōe p̄ditum / deterior p̄pagatus
ent eis: que aut inaiata produxit / aut carētia ratione. Contēplaris licet cēlum / ma-
ria / terra: & que in eis continent: nullū reperiet in illis avaricie vestigium: sed res
dandabunt omnia liberalitate & munificentia. Quid em̄ cēlum: qd̄ nobis Solem

Andreas

Terentius

Auari et cu-
pidi dicit.

HISTORIA DISCEPTATIVA

& lūnam/totāq; luminaria varia varietate distincta largit: e qbus gignendi pccō
 andiq; causę pdeunt. Quid aer: cuius spū viuimus: Quid aq; que tot pisciū gene
 ra/tot cōmoditates/nullo munere modo mutata prebet. Quid terra: que tot frum
 gum/herbar; /fructū species/tot animalia generi humano pducit: que etiā m si
 qd et credideris redit cum usura. Quid ista inquam: num nobis signa ulla mon
 strant auaricię aut cupiditatis: Omnia em naturę opa redundant donis multiplici
 bus: ut illa non solū liberalis aut benefica/ sed pdiga esse videat. Quoquo vsum
 te veritas licet. nihil naturę rerum repies cum auaricia coniunctū: sunt penitus con
 traria/longeq; semota. Hęc em donat/ largit/illa eripit/aufert. Hęc ulior porrigit
 plena manu: illa extorquet oblata. Hęc nos alit: illa spoliat. Hęc cōplet
 omnia munerebus: illa exhaurit rapinis: ut rectius quodart. odo dici possit. cetera
 esse pter naturam/ q; hanc unam naturalē. Sed attende quefo/ q; ratio ipa tecū pas
 gnet. Non inficias ibis opinor/ quin oria mur omēs. naturali quodā & infixo an
 mis nostris appetitu non solū libertatis/ sed etiā principatus: ut bñ a natura in
 stituti: neq; alteri subesse: & ipi eminere ceteris cupiamus. Neq; solū in nobis/ sed
 etiā in beluis hoc apparet: q; si qñ vinculis eruperūt/ tanq; in libertate restitūtē dis
 curūt ac gestunt. Qui ergo voluntatē subdit seruituti: utrū tandē naturā sequi
 an desistit a lege naturę. Atqui haud dubiū est/ auarū se subijcere & spontaneę ser
 uituti/ cōcupiscentię: cuius est seruus: cui obtemperat. quam sibi dñm cōstituit. Ad
 pe quid loquat in hanc sententiā Ioānes Chrysof. Etem ing; omi tyrāno seruitor
 est pecuniar; cōcupiscentia/ cui sit additus auarus: delectationem nullam habet
 molestias vero pimas/ & omnia que vti sunt inimica. hęc liberos suos facit & q
 dem seruis empticijs deteriorēs: neq; hoim seruos/ sed deterrimas passionū atq;
 egreditur animi: qbus agunt ea que deo & hoibus displicent. O amarā seruitu
 tem & diabolicū dñatum. Ex his cognoscas volo/ que sit seruitus auari/ & q; sceler
 sta. Quo pacto igitur auariciā/ aut pecuniar; cōcupiscentiā asseris naturalē: per
 quam naturę ipsius precipua iura subruunt. Q. si ea esset sedm naturam / onerēt
 auari omēs. Producent em nobiscum naturales motus: atq; ita effigunt ut nulla
 euellant arte: nulla ratione amoueant. que a dmo dū ridere: horere ad subitū con
 spectū rei formidolose: ad reptinū timorem pallere. Auariciā vero innascenti
 buscum quis sanus dixerit: Pauci sunt illi qdem: nec tales nascunt / sed sunt errore
 opinionis. Insup que sunt naturalia in hoibus non vitupantur. Nulli em datur vis
 tio si aut cecus/ aut claudus fuerit in lucē editus. At auariciā maximū crimē semp
 iudicatū est quo cūq; in hoie/ statu/ dignitate. Nox me deficeret si recensere vellem
 singulatiū que sunt scripta in auariciā tum a grecis / tum a latinis doctissimis & ca
 pientissimis viris: a qbus nullū omīno vbum prolatū reperies in ipsius v' laudem
 vel excusatōem: ne ab illis qdem ipis habitos fuisse auaros. Scio Aristotelē auarę
 estimatū. Scio etiā aliquos credidisse / adiunxisse illū ad vitam beatā bona formę
 ne ne si in sola vtute animi felicitatem posuisset/ ut fecerat magister suus: adimeret
 sibi facultas petendi illa ab Alexandro a quo multa suscepit. Tamē nulla in parte
 opem suor; scitis ab eo auariciā laudatā: sed positam in vitio a vtute a dmo dū re
 moto. Vt etiā si fuerit auarus: nihilominus vi cōpulsus veritatis eam dixerit ma
 lam. At & ipē & multi phō; fuerunt auari: hoc non sunt assecuti/ aut munere/ aut
 disciplina philosophię: sed culpa morū & naturę deprauate. Phia em dux est &
 magrā vitę bene degende; vtutis indagatrix/ expultrix vitiōr; que non honestat
 malefacta/ sed vituperat: non tribuit auctoritatē sceleri/ sed adimit. docetq; quid
 sit appetendū: quid ve fugiendū. ut quo qs doctior sit atq; eruditior / eo magis in
 eo sint vitia rephendenda. Vide quantū pateat vis honesti/ & naturę vigor. Cum
 tam late euaget auariciā/ tam sit usitata/ tam omibus insita ut dicis: tamē ad hanc
 diem nullus exiit/ aut philosophus / aut rerum scriptor tam imprudens / qui se

auraride cū
 natura dis
 ueritas.

Chrysofo,

In Aristote
 lem auarū.

eius patronū sit ausus profiteri. Quis aperte affirmaverim: nemine philosophū Nemo phi-
 fuisse unquam avarum: qui quidem esset dignus philosophi nomine. Nam aut care-
 bit appellatōe philosophi si fuerit avarus: aut si amator extiterit sapientie / carebit
 avaricia. Itaque acutū / spicacem / eruditum / ingeniosum / doctum / eloquentem eum
 qui sit avarus esse cōcedam: amatorē vero sapientie: hoc est virtum bonū / æquum /
 iustum nequaquam fatebor. Misceri enim non possunt contraria: neque una in domo eos
 habitare virtus & avaricia: in qua veluti in spurcissimo ceno / & fetida sentina sor-
 descit virtutis splendor omnis. Quæ paulo post ostendam manifesto: nullā in avaro
 posse esse virtutem. Nam quod in causam tuam attulisti patrociniū Regū atque Prin-
 cipum: quos plures dixisti fuisse avaros: iterumque etiam publicatū: nulla est defensio
 criminis / sed exaggeratio delictorum. Sed non hoc solo vitio laborant magna fasti-
 gia. Primum ut in omni fortuna & cōditione hominum ita & in istis plures novimus ma-
 los repertos quæ bonos. Non enim quia in excelso collocati sunt: ideo & virtuosiores
 eradunt. Neque potentia sequitur sapientia. Deinde solent esse principes ac domini
 rerū potentes / supbi / timidi / iracundi / seui / crudeles / luxuriosi: neque propterea eius
 modi vitia illos: potentia excusatur: quin etiam culpam magis quæ in homine privato.
 Est tamen ut aliqua ex parte hæc in eis vitia dissimulari possint. Magnū quippe est
 & supra multos vires: in magno rerum arbitrio rationi obtemperare & eius præscri-
 pto regi. Exagitat mentem principatus: inflamat animū: perturbat rationem: subjicit
 varias cupiditates: non multum mirentur homines / cum illi efferaut ira aut luxu-
 ria: cum quicquid libet licitum credant. At vero avarum esse regem / aut quemvis
 principem / simile est mostro: cum nihil immanius / nihil puerius / nihil facinorosius
 excogitari possit quæ dominantia avaricia: ex qua omnia mala descendunt. Referunt
 privati homines avaricie culpam in timorem egestatis: cum dicant vereri se ne futu-
 rum egeant / ne mendicent. Hic autem timor non potest cadere in principes aut re-
 ges: quorum in nutu / voluntate / ditione subditorum bona posita sunt omnia. Quid
 his deesse potest / præter animū ac bonitatem? Quid eos hortatur ad avariciam / ni-
 si pusillitas cordis / & mentis malignitas? Nam potentia ipsa quædam & magna rerū
 facultas ad liberalitatem impellit. Cetera ipsorum vitia fomenta quedam atque in-
 citamenta habent exterius: quibus subducantur magno in statu positi. Luxuria ac
 voluptas delectatione sensuum movetur. Ira ab ultione vindictæ oritur: crudelis-
 tas ab intempantia puniendi: odium ab iniuria. At avaricia nullum habet incita-
 mentum: nisi a nequitia profectum. Intus nascitur: intus habet radices: quæ in Re-
 ge ac principe eo est pestilentior / quo nocet pluribus. Certe enim / putes maliciam
 illorum solis eis obesse: plurimos ledat necesse est: primum damno: tum autem in-
 tentione. Preclare quidem ut cetera a Cicerone nostro in libris de legibus est posi-
 tum: cupiditatibus Principum / & vitijs totam infici civitatem: nec tantum esse ma-
 li peccare principes: quæ id sit per seipsum malum: quantum illud / quod multi imitatores
 principum existant. Neque solum obliunt quod corrumpunt: sed quod corrumpunt: plusque
 exemplo quod peccato nocent. Vnde & Platonis est egregia sententia: quales in re-
 publica essent Principes tales reliquos esse solere. Nec causa extitit Antonis: cur tā-
 late / tam impune perutilgare avaricia: cur tantas sumperit vires: cum rudes &
 imperiti id bonum existimarent / ad quod debitam curam suorum Principum cer-
 nerent: quorum mores imitari pulchrum esse ducunt / & principibus gratum. At
 qui privatorum uni hominum avaricia ledit / non admodum multos: Principis vero
 publica stragem ac pestem secum trahit. Nullæ servabuntur leges sub avaro prin-
 cipe: nulla iura: nulla iudicia. erunt scelera impunita / si rediment auro: infantes pu-
 rrentur: elabentur fontes. Nullum erit tam atrox facinus / quod non obumbret
 pecunie splendore: latrocinia: furta: cedes libera erunt / si aliquid afferant lucris: om-
 nia venient tanquam sub voce præconis. Quid plura? rerum omnium perturbationem

rex avarus
monstrum

Cicero

Plato

Principum
avaricia no-
cens.

Galbe te
nacitasRegis offi
cū et tyran
ni

Cincius.

Vnde dicit
nū auaricia

Augusti.

Franciscus
petarcha.

Isidorus

Andreas.

fūadebit eorum cupiditas: quae eo magis meretur odium/quo maiori damno po
 pulorum exercetur. Quamvis vide an reges & domini sint isti appellandi/ & nō ser
 ui miserimi: omnique contumelia digni, quo enim quis deteriori atque impuioni do
 mino seruit: eo est vikor atque abieciior conditio seruientis. At auarum palam est
 esse seruum cupiditatis. Ea autem ex omnibus animi perturbationibus est spū
 cillima. Ergo qui illi seruit: non dominus/ sed contemptissimus atque abiectissimus
 habendus est seruus. Vtinam tales & reges aut principes/ euentū aut Persei Ma
 cedonum regis: aut Galbe Impatoris sortirent. quorum Galba (nam de Perseo
 post dicitur) homo fordidē auaricie/ cum semel sum inter caetera portellū/ aut dis
 midiatam aliquando lactucam in alteram cenam seruari iussit/ et vescerent: ad
 modum legaminibus/ ac dietim ex loculo expensam dispensatori proferret: tan
 tum populi contemptū odiumque contraxit: ut paucis mensibus regnaret/ impio
 smul & vita priuatus. Rex aut Robertus/ si is erat quem nominali: aut rex non
 fuit/ sed tyrannus: aut si dignus extitit regis nomine/ non fuit anarus. Est enim im
 possibile regem fieri auarum. Rex enim ille dicitur/ qui est speculator ac peruror
 publici comodi: cui est cordi utilitas subditorū. qui quecūque agit refert ad eorū qui
 bus preest comodatam: Hic autem auarus esse nulla ratione potest. Quod si fecerit
 fecerit: non rex/ sed tyrannus dicendus est: cuius est propriū vacare priuato emo
 lumento. Hoc enim differt rex a tyranno: quod alter eorum quos regit comodis inuig
 lat: alter suis intentus est. Illud vero quod a te multis verbis est explicatum: non ple
 rosque/ sed omnes (quo verbo nulli excipiunt) auri cupiditate adductos auaricie
 nerit: refellant hi duo: quorum mores cum sint: b eius vitij labe sepositi/ eorum est
 fūe fame non deesse. Tum subridens Cincius: Atqui inquit/ cum omnes Antoni
 us dixit: de sacerdotibus voluit intelligi. quibus iam dudum hoc est comūne ma
 lum/ & moribus consuetū. Ab ipso enim ut mihi videt exordio religionis nostrae ex
 pit haec pestis vigere in illis. Iudas primū ex discipulis saluatorem prodidit/ acci
 ptis nūmis: & ab eo in reliquos ingluuius auri manauit: per seuerauitque ad nostrā
 aetatem: adeoque in eis insedit: ut rarum sit reperire sacerdotem cupiditatis expertū.
 Refert beatus Augustinus: quere sanctissimū virum Cyprianū episcopū carthagi
 nensem: esse tempibus suis in ecclesia/ nostrā qualescūque auaros/ sed raptos & re
 neratores: nec quoslibet homines/ sed episcopos. Quod si tunc accedebat cū recens
 esturaret fidei seruator: cum floreret martyriū virtus: cum redūdaret/ orbis sanctitate
 fidelium/ quid in hac sece tempis: quid in hac morū peruersitate: in hac hominū cor
 ruptela: & quasi senescente fide fieri putamus: Recte Franciscus petarcha/ vir suae
 aetatis optimus ac prestantissimus: auarū Babyloniam nuncupauit. vidit quae insita est
 set huic generi hominū auaricia: quae infinita cupiditas/ quanta libido cūstus. Quod
 mihi quidem maiorē immo dū mirandū videtur: eos quibus nihil unquam deesse potest (mi
 litant enim stipendio Christi) qui in summa rerum copia minimeque defutura ver
 sentur: quos bona fortunae ad nutum circūfluunt: tamē cruciari semp veluti Tans
 talū apud inferos perpetua auri siti: et quo plura assequant/ eo ampliora ab eis cons
 cupisci. Legunt/ sed non seruant verba Isidori: qui iubet eos fugere amore pecuniae
 quasi cunctos: criminū materiā. surdis enim narrat fabula. Verū de his rebus pos
 to fileri quae pauca loqui. Omittamus haec Andreas inquit: neque enim locus est nunc
 neque institutū deplorandi mores nostros/ quos in multos scio posse fieri meliores.
 atque ad Antonij dicta reuertamur: cuius disputatio multis inixa est rationibus: con
 cludens auariciam & utilem esse & necessariam. quae quae vere sint & graues cōside
 remus. Dixisti/ quod mihi quidem inter loquendū ridiculū visum est: auaros prodesse
 ciuitatibus: quod & multis opitulentis suis pecunijs: & rei publice sint adimento. hoc
 modo probes licet: morbos & pestilentiam utiles ciuitatibus: quia plures diuitem herede
 ditatibus defunctorū. Ita & venefici raptoresque & testamentarij proderunt: quoniam

falsis testamentis/rapinis/veneno nonnulli locupletent. Scelera quoadocq; & priuati & publice profuerunt. Stuprum Lucretie libertate peperit populo. seditio per maximam dedit tribunos plebi nec tamen aut supra aut seditiones non acerrime legibus vinctis dicant. Nec quia scelus aliquod profuit / ideo scelera utilia sunt censenda. Si dixisset nos iuuari diuitijs eorum cum moriuntur: dictum esset non inutile. Relinquit enim utenda ceteris que congregantur: cum asportare secum nequeant. In quo cruciatus est eorum pergrandis: quod inuiti abstrahunt ab auro / & rebus his quas tam charas / tam diligenter custodiebant. Fuit etate nostra auarus / qui in ipso mortis limine an se afferri iussit peluim nimum aureis plena: opem / subsidiumque vite ab eis oras: quos tam diu velut aiam se gestasset. Et subinde murmurans: en quibus vos relinqua. Igitur non ipos / sed mortis est beneficium si eorum bona alicui profuere. Vnde illud vulgatum est proterbitur. Auarus nisi cum moritur / nihil recte facit. Qualem hunc ergo habet decet / & que charum diuitem: cuius mortem nobis prestat optare quam vitam. At fert opem indigentibus: subleuat inopes pecunia. Adde si libertati usura & eorum damnum quibus optulare videt. Nemo ad aurum currit nisi inuitus / & extrema percussus egestate. Sciunt enim se confugere non tantum in portum / sed velut in scopulum: in quo sit aliqua rerum suarum faciendi factura. Nam si quando subueniunt ciuitati: id faciunt gemetes: aut vi coacti / aut lucro aliquo alleciti. Eripi / extorqueri ab eo necesse est si quid opus fuerit: sponte nunquam dabit. Etenim tenax pusilli animi / & omni beniuolentia vacui. Succurere autem ciuibus / magni est animi / liberalis / beniuoli / excelsi. Sed per deum immortalem qui poterit auarus alijs presidio aut auxilio esse: qui seipsum deserit. Quid extimandum est opem ferri ab eo cuius pecunia: qui ne ipsa careat / maualt quandoque vita carere quam nimum. Quomodo captiuum redimet: cum nonnulli reperti sunt / qui ne redimerent sibi manus afferrent. Venissimus est ille versus quem Seneca in quadam epistola refert. In nullum auarus bonus est in se pessimus. Hoc certius nihil esse potest. Crudelior in se est quam in alios. Neque id mirum: alios ab eo deserit qui sibi seipsum deserit. Et Perseus rex Macedonum (si tamen hoc nomine dignus fuit) abundabat plurimo thesauro: & quidem preparato a patre Philippo contra potentiam Romanorum. In bello quod cum Romanis gessit / quo & Lucubuit: cum multa milia Bascaniorum equitum / peditumque condidit precio ad auxilium eius descenderent: quibus non solum tueri se / sed Romanos etiam repellere potuisset: missos eos fecit / ne pecuniam conuentam solueret. tanta erat auaritia: ut cum aurum daret / animam efflare videretur. Alijs etiam militibus cum vasa aurea pro nummis dedisset: simulans se postea pecuniam daturum / si vasa restituisset. Receptis vasis / milites elusit. Ita ut seruaret pecuniam / omnino se presidio nudauit. Victus igitur proelio / priuatus auro & regno / viuis in potestatem Pauli Aemilij deuenit: ductusque captiuus ante triumphantis curram. Quid hoc non Rege / sed vili pecude abiectus: qui ut aurum teneret / regnum amisit: quasi dedita opera / utque ditissimus caperetur. Credo quod Romani gratias haberent illi: quod tanti ponderis auri atque argenti tam diligens custos extitisset. Amplius igitur spes est ponenda in auri thesauro: ut inopi & egeno subsidium imperstitatur: cum non utatur illo / ne in suam quidem defensionem. Sed hoc est proprium illius opus. Nouit cumulare diuitias: uti illis nescit. Nunquam auarus expendit cum tempus exposcit. Ingemit ac dolet ac si exenteretur / cum ab eo separantur nummi. Auaros vero quod dixisti pluribus abundare amicis / & domum eorum refertam hospitibus: credo ea ratione abs te prolatum / ut hoc ridicule posito. Reliqua te dicta / dicendaque similia huic aestimarentur. In quo admiratus sum te vitium continuisse. Nam quid deseruus illorum domibus: quid solitarius. Omnes quippe mortales / malis illos omnibus atque execrationibus prosequuntur. Illorum usum tanquam nephastum diem fugiunt. Si beniuolentia odio

De auro
agone con
stituto,

Seneca

Perseus auaritia

Chrysoſto.

paritur: reperires quod plurimos illis esse amicos. Si vero ab amore amicitia profici
 leatur: cum avarus nihil diligit preter aurum: necesse est ut ipse quoque a nemine dili
 gatur: cuius rei periculum utinam fieret sepius. At diceres / multum eum sequuntur. Non
 hominem spectant / sed aurum. Nam hominem quidem perditum iri cupiunt. Sed
 ut reliqua missa faciam: hoc certe minime negabis: neminem qui non alium amet
 ipsum ab eo posse amari. Mutua enim sit oportet amicorum affectio. Ut vero cogno
 scas nullum diligi ab avaro: ausculta / nisi forte contemnis Chrysoſtomi verba. Qui
 pecuniam inquit amat: innumerabilibus proximis afficiet malis: & se quoque ma
 rabitque: nullum veteris servans mandatum legis. Nunquam diliget proximum qui au
 rum diligit. Qui amat pecunias: non solum non diliget inimicos / sed amicis utetur
 ut inimicis. Et quid amicos dixit: ipsam naturam ignorant qui pecunias amant: nul
 lam norunt cognationem. Non consuetudinis recordantur. Non reverentur avari
 tem. Omnes odio habebit: & seipsum in primis: non solum perdedo animam suam /
 sed infinitis malis / afflictionibusque se immiscendo. Sed quid ago tecum auctoritas
 te? Ratio ipsa si loqui posset / magna exclamaret voce: aurum non modo non amicum
 esse alicui / sed omnibus contumeliosum atque infensum. Qui enim totus per
 det ex cupiditate: qui se questui addidit / nihil non mali secum tractabit: nihil non
 peruersum ac perniciosum evenire concupiscit / sui commodi spe obiecta. Optabit
 interitum cognatis affinis: noti atque ignoti si speret hereditatem ad se peruenire.
 Imprecabitur adversam fortunam vicino: cuius imminet animo possessionibus.
 Decoctiones / cedens / naufragia / incendia afficiet: si aliorum damnum in rem suam
 am sit futurum. Letabitur sterilitate ac fame / si frumento abundet. Memini quendam
 avarum dicere solitum: ad id tempus culti dari oportere / quo puer flagitaret a
 parentibus flendo panem: designans sterilitatis tempus expectandum. Qua voce
 quid atrocius / quid inhumanius potest perferri huic non homini / sed portento im
 mani? Quid aliud optes / nisi ut pereat desiderio suo? At etiam dixisti aurum con
 sulere patrie: hoc tam est impossibile / quam eum non esse cupidum. Profecto numquam
 dabit rectum consilium mens subdita avaricie / dedita cupiditati. Quicumque cogi
 tabit loquetur: agere referet ad rationes suas. Id optimum factum censebit ex quo plu
 rimum deruet in arcem: etiam cum publico detrimento. Privatim commodum sem
 per communi antevertet. Non dolebit minui civitatis opes dum augeantur sue. Nil
 sanctum erit apud eum: nil religiosum: nil equum: nil iustum. Hortabit ad bellum
 etiam iniquum / & cum periculo patrie: si quid ex eo se opitulaturum confidat: pacem
 suadebit perniciosam acturpem ex qua domus sua fiat locupletior. Habebit ves
 nalem vocem: operam: dignitatem. Infidabit patrie: hostilisque illius fiet pecunie gratia.
 Quot enim reperti sunt etiam memoria nostra: qui corrupti auro / empti predo
 patriam prodere sunt conati. Ita & consilio perniciosos reddet avaricia / & opera
 improbos. Hos tu Antoni censebas etiam in urbem conuocandos utilitatis causa.
 Si quidem velis asylum instituere: ad quos undique nepharii / sceleratique homines
 confugiant: recte arbitraris. Si vero statum civitatum consulere existimas: peruerse.
 Non enim malis civibus / sed bonis sunt urbes replende. Plato quidem sapientissimus
 grecorum censuit fore res publicas beatas: si aut eas sapientes regerent: aut sapien
 tibus studiosi. tu si aut avaris replentur: aut avaricie deditis: quo quid est absurdius?
 Hoc an est oro te stabilire: an funditus subvertere civitates? Vnus aut alter avarus
 / hoc est communis omnium expilat or urbem conturbat: que sequetur vastitas: si
 multos introduxeris: que veluti agmine conditatio / impetum faciant in fortunas
 nostras. Ertu assensu utiles eos esse: quorum similes si darentur multi / dele
 rentur potius civitates. Verum excutiamus paulum hanc avarorum utilitatem.
 Etenim si qua est nobis ab illis: ea a virtutum aliqua proficit: civi. Nam a nullo

Plato.

pituitudine aut vitio non potest descendere, cum ea nullo sit dedecori cōiuncta. At auratus est extra omnē virtutē, ergo ab ea nulla utilitas emanabit, virtutis autē im-
 munem illum esse haud dubium est. Prīmū iusticię cultus in eo nullus vigebit, fir-
 milimū & publicarum & priatarū rerum fundamentum. Nam cum duo dicantur
 a Cicerone iusticię munera, unum ne cui noceatur, alterum ut cōmuni seruiat
 utilitati, avari est & nocere omnibus, & cōmunem utilitatem odisse. Cum autem iu-
 sticię officium est distribuere suum cuiq; hoc est premio & pena afficere. At avarus
 nō datur, sed raptor, Aliorum prēmia sibi vendicabit, inuidens alte-
 rius bono: penam nullam infert oblato precio. Ita in dando prēmio erit remissus,
 corruptus in penam, & rogandā. Cum reos tuebit / infantes multabit. Id iustū des-
 ducet, quod sibi futurū sit q̄stuosum. Deinde vacuus erit gratissima virtutū, libera-
 litate ac munificentia, sumrem ab avaricia longe diuersa: cū altere dando ac p̄mes-
 rendo crescūt, altere auferendo. Carebit quoq; magnificentia ac magnanimitate.
 Nam qd excelso animo dignū geret homo tenuis / angustus / remissus / pusillus,
 aut quid magnifici operabit, qui exhorrescit id nomen impense? Numq; uter pes-
 cunjs, qui afficit earum amore, seruus est enī illarū, non dñs, custos, non dispes-
 ator, quas cū cupiat augete, numq; ad eas admouebit manum, numq; efferet. Nisi
 forsā ille cuius nomen reticebo / natorū causa magni fuisse animi vobis videtur,
 qui cum per avariciā maximas cōtraxisset diuitias, filij autē adolecētes domi sum-
 ptuosius cenitent, inter symphonias & cantus, Homo qui raro famē sedasset,
 nisi mensa incomposita, cū magno dolore tacitus hęc secū tulisset, semel tandē ex-
 citatus perstrepenū conuictarū vocibus, summa cum anxietate prodijt / tanq; e
 carcere ex camerula sua, infulatus coruino vultu ac subraucido / vix cōspiciens
 lucem, ac desup contēplans discubentes, magna voce appella uit dispensatorem.
 Et en suspiciens inquit, postq; filij bona hęc meo sudore parta, comestationibus ac
 delitijs cōsumere pergit, ego quoq; mihi met volo indulgere, & dare me voluptas-
 ti, mihi acta est atas. Illi de se viderint, perdent omnia ut libet, dum mihi ipse prospis-
 ciam. Atq; inde p̄ferens ex sordido loculo greum nūmulum, accipe ait / profliges
 mris dum res suppetit, eme lactucas mihi, ut nos etiam cōuiuemur. Magno mihi
 crede animo, atq; elato his usus est veris, ut nisi vulgi extimulisset opinionē, eius
 modi expensis rei familiaris male consulisset. At credo assequitur temperantię
 laudem, cum nulla in re modum seruet, cum eius mens / animus / appetitus prode-
 ant ex intēperantię fonte. Temperantiā enim mediū est, avariciā extremorū. Nam
 fortitudinem in eo esse quis dixerit, cum animū virilem / corpusq; effeminet, avar-
 riciā. Testis & auctor grauis sit Salustius. Prudentiā insuper erit vacuus, In quo
 enim reliquę virtutes absunt, & hęc aberit moderatrix reliquarum. Corruptus
 quidem cupiditate animus, carebit recto rerum iudicio. Tuus ergo hic bonus ho-
 mo desertus atq; destitutus omni splendore atq; ornatu virtutum: non ad con-
 seruandam rem publicam erit utilis, sed ad delendam: non ad ciuitates sustentan-
 das, sed ad diuertendas. Nam pernicios quędam bonorum omniū est avariciā, de
 quo audi quid Chrysolto, libenter enim eius in sententijs tanq; in agro fertili ver-
 for / sentiat, & qualem arbitretur. Perniciosum quid inquit est avariciā, oculos he-
 betat atq; aures: reddens homines fera bestia immaniores, Non amicitiam / non
 societatem / non ipsius animę salutem ullo modo excogitare permittit, sed ab om-
 nibus his amouens, tanquam seruus tyrannus quos cepit seruos sibi efficit: &
 quod deterius est / diligere cogit huius acerbe seruitutis auctorem: ex quo fit in-
 curabilis aegritudo. Hęc decem milia indixit bella: sanguine quidem vias / lu-
 cubus vero ciuitates replens. His dictis, perspicuum est quę sit futura eius uti-
 litas, qui ut cętera sileantur / luctu & sanguine sit urbes repleturus. Qui sit te des-
 lectat, aduoca illum in tuam rem publicam. Nostra non moleste feret, se quidē

Cicero

Auari cū
iusticiā tenax
liberalitas.

Salustius

Chrysolto

HISTORIA DISCEPTATIVA

carere hoc tam improbo architecto ciuitatū. Si mihi qdem liceret: sicut Plato e re publica quā iustam suis libris describit/expulit: q̄ eos: v̄bis & doctrina infici p̄taret vitā adolecentū ac ciuitatum mores. Ita ego sitamē hi me cū sentiūt: auaros om̄es de decreto meo q̄ciendos sentio e ciuitatibus: quoz non verbis/ sed factis nō doctrina/ sed exēplo ciuitū animi corrumpunt. Assentimur ut pro reliqs spondez Bartholomeus inquit. Nam hoc nihil pot̄ exquiri sanctius/ nil iustius decerni: q̄ si obseruaret/ forent res publicę imortales. Vt inq̄t Cincius/ una cum regibus e nostra urbe ex cū essent: & ne in ea deinceps reciperent/ p̄petuo edicto prohibiti: vigeret adhuc Imperiū illud: q̄ dum vacauit auaricia/ creuit ad summā amplitudinē. Postea vero q̄ palam etiā ciuitatem occupauit: q̄ illa lugurthe voce est emissā: Imperiū collapsum est dñante auaricia. Vñ miror Cicerone (quē bñs Augur. artificem gubernandę reip. appellat) legib; quas reip. dedit a se descriptę non & hanc addidisse: Auaros pelli urbibus optere. quę lex multo necessarior/ salutatoriq; fuisse/ q̄ q̄s aut deseruadis sacris cerimonis/ q̄ instituit/ aut de magistratibus creandis. Vtior certe huius unius pmulgatio extitisset: eiccto eo vitio/ q̄ virtutū oim̄ cōplectit̄ corruptelā. Sed vir prudētissimus obsecutus forsā ip̄ibus/ solūmodo multa plectendā auariciā censuit: nō addens grauiorē penā. Nos v̄o excludimus eam oim̄o ex habitaclo ciuitatū: neq; v̄estigiu ullum in eis tantū morbi relinq̄mus. Itaq; ferat̄ a nobis hęc lex sanctior ceteris om̄ibus: Auari in urbb; ne sint: qui fuerint/ publico edicto eiciant̄. Tunc Andreas. Lector inq̄t a vobis probari sn̄iam meam/ & cōtra Antoniū sentire: cuius sup̄est ut reiciam dicitū: videri sibi laudandā in senibus auariciā: idq; p̄dētia accidere. Sed nō profēq; longius/ v̄eritus loq̄tatis crimen: licet id possem m̄tis impugnare argumētis. Vñam Ciceronis nostri sn̄iam referam: cōtra Antoniū opinionē. Nostis illam oēs: sed Antoniū fugit opinor cū ea dixit. Scribit em̄ se nescire/ qd sibi velit auaricia senis: v̄ q; quicq; fieri imprudētius/ q̄ quo minus vie sup̄sit/ eo plus v̄itici q̄rere. Neq; v̄o est ut alijs cōsultū velint ex eoz cupiditate: aut p̄spiciant prospis: qd ab Antonio dicebat̄. sed hac excusatione utunt̄ ad obtegendā vitij sui culpam: ut a liq̄ id rōne fieri videat̄/ non prauitate. Nam qd dixisti. auariciā rem necessariā: p̄spiciū est esse id longe secus. nihil est em̄ necessariū/ qd ip̄m sit inutile & p̄niciosum. at nulla res p̄niciosior q̄ ea ex qua mala oia ortū trahunt. Om̄ia tū mala oriri ex auaricia cōprobat ap̄s Paulus/ cuius est aurea sn̄ia. Maloz oim̄ radicē eē cupiditatē: eam ip̄am intelligens ex q̄ est auaricia. Quid hoc verius unq; editū est: qd prolata actus: q̄ ex stipite auaricę pullulare germina oim̄ maloz. Ita si auaricia necessaria esset: mala quoq; oia et vitia que in ea cōtinent̄ essent ex necessitate. Si qdem nullū reperies vitii cuius non illa sit parens & p̄creat̄rix. p̄uerit em̄ aim: tollit rōem: v̄ri iudiciū aufert/ & falsis imbuūt opinionib;: ut q̄stum pietatē putet/ senus speciem beneficij/ lucrū prudentię mercedē. sed hoc p̄cipuū cupiditatis malū. Est una quasi reliquarū alitrix v̄tus/ charitas: qua deficere ip̄e Ap̄s testat̄ alijs v̄tutibus carere. Nam cum in hanc multiplices laudes cōgessisset: dicens illam nō inflari: nō ḡmulari: patientē. benignam: non q̄rentem que sua sunt: & cetera que nota sunt nobis. Tandem subiunxit: qui in hac una deliquit: fieri oim̄ reum. Vox celestis p̄fecto: q̄ scelus auaricę exp̄llicitum ab hac una/ tum a ceteris v̄tutibus alienū. Atq; in auarō nullam charitatē consistere Chrysof. affirmat: dicens eum neq; tangi misericordia: neq; charitate moueri. Recte sane aduersant̄ in intricē charitas atq; auaricia. Charitas dando crēcit: auaricia auferendo. hęc v̄estit inopes: illa spoliat. hęc paupe redimit ex carcere: illa in carcerem trahit. hęc famelicū pascit: illa enecat. hęc me. hęc gaudet benignitate: illa malignitate letatur. huic pietas cordi est: illi crudelitas. Hinc & Chrysof. clamat. Horreamus auariciā/ quam Paulus radicem maloz oim̄ appellat: fugiamus hoc peccatū. Hęc orbem terraz instabilem fecit.

Bartholo.

Cincius

Cicero

Andreas.

Cicero

Ap̄s

Chrysof.

hæc oia confundit. hæc nos abducit a beata seruitute Christi: cōtraria est em̄ p̄ceptis
 suis. Hic em̄ dicit/da indigentibus: illa/rape quæ indigentibus sunt. hic/iniuriā faciē
 tibus ignosce. illa/tende plagas aduersus eos qui nullā iniuriā intulerūt. hic/esto
 misericors & mitis: illa/cru delis & imitis esto. Abiciamus igitur amorē pecu
 niæ. abiciemus autē si cogitauerimus eos omnes qui avariciā exercuerūt esse mor
 tuos: eorū laboribus alios gaudere. Ipsos tormētis & supplicijs affligit/ & oīa ge
 nere malorū. Nōne igitur est extreme demētīe id agere: ut & viuētes cōtinuis
 in laboribz uerferent. & mortui intolerabilia supplicia & tormēta patiānt. Tum
 Bartholomeus: egregie inqt ista dicunt a Chrysoſto. & magna cum grauitate/
 neq; inelegant: quæ a deo delectat/ ut cupiā libris suis fieri familiarior. Mul
 to qdem id diceret magis/ inqt Andreas: si cum patrio sermone audisses. multa
 huius sanctissimi uiri scripta legi/ magno cū ornatu uerborū & sententiāz graui
 tate. Quæ autē retuli Burgarū qdam pisanus uir haud sane eloquēs/ ducentis
 ante & .lx. ferme annis fecit latina: quæ licet nulla cum elegātia sermonis fuerit
 translata: tanta est tamē dignitas rerum & uerborū pondus: ut etiā in obscura
 eloquētia illius auri oris splendorē sentiant. Sed existimo aliquē ex uirīs (mul
 ti em̄ sūt grecis lris instructi) hæc illius dicta uberiori stilo ac politiori ad nos
 tradidit. Sane per gratū Bartholo. inqt. nobis fuit audire hæc abs te greco
 hoiē doctissimoq; cuius in ore resonabūt uberiorē q; proferūt a nostris. Oīa ta
 men q̄ audimus grauitatē sententiā Ap̄li quā retulisti uiderē excedere. Ita est
 inqt ille. Sed quantum hoc Ap̄li dictū cetera antecellit: tantū ad ip̄m ab altera eius
 sententiā superat. Ait em̄ alio in locō: avariciā esse idoloz seruitutē. quo solo di
 cto conuellunt om̄s Antonij rōnes. Nam & auari corpus affligit in hac uita de
 clara uit ob miserimā seruitutē cui alligatus est: & aīam torquendā diabolo tra
 di/ quē patronū sibi in uita delegit. Dixit primū/ auarum seruire. Sed quia serui
 tus tolerabilior uidet ob domini dignitatē: pessimi atq; imundissimi demōnis ser
 uum uocant. Dicat ceteri quantum libet: nullū dictum melius reperit: nulla ner
 uosior sententiā. Nam qd ab ullo aut uehemētius uerborū magno ambitu/ aut
 grauius rerum pondere potuit p̄ferri: q; avariciā hoiem fieri idolatram: hoc est
 diabolo seruiētē. Ita est profecto. Aur̄ em̄ & quæ qd id est qd recedit a uarus
 diligit/ obseruat/ colit/ uenerat ut deum: & uelut rem diuinā uerē tāgere. Ergo
 abducit a cultu Dei/ ut idolis seruiat. Ob eam causam beatus Augustinus. auaros
 cōparat hereticis/ in lib. qui est aduersus Donatistas. Quæro em̄ inquit: quis pec
 cat grauius: an qui nesciēs in heresim incurrit/ an qui sciens ab avariciā/ hoc est
 idolatria non recessit/ teneat idolatrię crimine: deinde subdit. Sicut ergo heretici
 regnū dei nō possidebūt: ita & auari regnū dei nō intrabunt. O sententiā diuinā
 tam ex oraculo Dei emissā. Quomodo em̄ regnū dei ingrediet: aut quō fiet
 saluus/ qui est aduersus illis maxime mandatis/ ex quibus & leges pendent &
 prophete: quæ cum duo sint: in quibus legis consistit plenitudo om̄is: alterū ut
 deum/ alterū ut proximū diligamus. Neq; deus ullo modo diligi potest ab aua
 ro cum factus sit idoloz seruus. Neq; proximū ullū recognoscit: prout est rōne
 & testimonio comprobātū. Quid ergo superest/ nisi ut ex superioribus manife
 sto concludamus: auarum esse hominem detestandū: uita perditū: plenū sceleri
 bus/ de decore/ turpitudine: cuius uita nihil est infœlicius/ cum semper varijs an
 gonijs atq; anxietatibus torqueat. morte nihil miserius/ cum sit futura eterna.
 At saltem dum uiuūt aliq; uoluptate animi aut corpis fruerent: aliq; uitę iocundi
 tate: aliqua quiete gauderent. Sed afflicti ut continuis malis/ extra omne bo
 num positi. Odiūt eos quinq; norunt execrantur: diis oīibus prosequunt. Aug
 ustinus cōparat illos hereticis: ab Ap̄lo pro idolatris habent: a Chrysoſto. tur
 piores imundissimis porcis dicunt. Viuunt / si uiuere est/ in deterima atq; infœ

Bartholo.
Andreas.

Chrysoſto
milau.

Bartholo.
Andreas.

Augustin
tra auaros.

HISTORIA DISCEPTATIVA

ma vitę cōditione versati/semper anxij/pendētes animo ac suspēsi: quę tū ableg
intermissione: nec utunt quęsitis. Querit: gemētes: morosi: difficiles sibi p̄p̄is di
fidentes: ut mihi q̄dem Sarracenoꝝ vita et mores tolerabiliores videant: q̄ aua
rorum: q̄bus esse: satius mortem oppetere: q̄ viuere tam odibilē/ tam miserā
vitam in qua nulla detur reges: nulla respiratio: nullū gaudij: nulla iocunditas.
Quid loquar de cura qua continue exedunt ararorū corda? Quid de cruciatu
quo afficiunt thesauri omittendi metur: tanq̄ furiarū flagella/ fures ac latrones
ante oculos obuerfantur: qui illos respirare non permittunt. Veniat in mentem

Plautus

Plautini senis in Aulularia dictum: hic nos admonebit q̄ exulceratū sit cor aua
ri: q̄ afflictum: q̄ oppressum timore. Noctes ducit insonans: dies sollicitos ac
laboriosos: ut hi soli sint quibus om̄is est habenda inuidia: cum car eant om̄i bo
no. Existimo nullum maius malum nos imprecari cuiquam posse quem odē
mus: q̄ ut fiat auarus: quo verbo sibi mala om̄ia s̄mprecamur. hoc est & corpo
ris & animę damnationem: qua re nil peius ne a Deo q̄dem potest hominī inhi

auaricię fu
ga psuadet

gi. Quid igitur per immortalē deum eiusmodi homines tam dementes/ tam
p̄cipites trahit. Num auri & argenti cupidus. At illud nihil prodest: nihil op̄is
tulatur non utenti. Num aut op̄i/ aut diuitiarū magnitudo: & ea quantūvis am
pla. Nullus est usus illis/ quorū fames nulla sedatur/ aut extinguitur copia. Num
ut q̄ multa posteris relinquant. At ea modicū durabunt: & cum sint parta ma
le/ magis multo dilabent. Nunquid appetunt quietem. Ac ea nunq̄ dabitur pe
cunia comparanda. Num potentia illos ducit/ & dominandi appetitus. At in di
gnissimum est: ut homibus p̄esse velit/ q̄ ei se ascripsit vilissimę seruituti. Po
p̄ite ergo hunc errorem mentis: & vel paulum aliquando reuocatē labentē rati
onem: eiusq̄ monitis obtemperate. Hęc docebit hoies esse vos: hoc est umbram et

Horacius.

dum/ colendum/ ornandum: reliquis in rebus non magnū studium ponendū
sed utendū pro cōmeatu huius breuissimę vitę ac velocissimę. Quid em̄ quę
tis miserimi mortaliū om̄i. Quę mens/ quę cogitatio tā procul a vero deo
abducit. Si vultis diuites fieri: citius id faciliusq̄ cōtemnendo/ q̄ appetendo cōse
quimini. Si getem cupidus: aliā ratione q̄renda est: mens pura ac sincera quietem
p̄stet oportet/ non arca: in quā quo plura cōgesseris/ eo te maioribus molestis
is implicabit. Si securitas vobis cordi est: non aurum/ sed virtus hanc p̄stabit:
posita extra oēm metum. Si nobilitari placet: animus excellēs & bono suo gau
dens nobilem facit. Si amplam hereditatē filijs aut nepotib; reliquēdi cura vos
tenet: nulla p̄darioꝝ/ nulla solidior illis tradit q̄ virtutis & glorię. Si potentia
vos delectat: ille om̄ibus imperabit qui imperat sibi. Regnū mens bona possi
det. Pecuniam sectando impotentes eritis: ignobiles: timidi: inquieti: pauperes.
Quo igitur vos trāuersos ducit mala cupidus: qua obcecati/ nil rectū/ nil hone
stum conspiciatis. Quid deseritis virtutem rem firmam/ stabilem/ nostriq̄ arbi
trij: & ea appetitis quorū usus labilis est & incertus: & in arbitrio fortunę posita
tus. Hęc quę tanto studio ac defatigatione perquiritis: quę p̄pter tot subitis la
bores: in quibus ætatem cōsumitis/ diuitię/ opes/ agri/ domicilia: & quicquid id est
qd̄ hic magni existimatis/ caduca sunt & fragilia: & quę possident ex comoda
to: neq̄ permansura diutius vobiscū: nihil horum vos comitabit. Cum migra
bitis e vita/ destituent vos abibitq̄ nudi: inopes: deserti: descendētes ad inferos
dicturi p̄p̄iam causam sine aduocato/ apd̄ tremendū illum iudicem/ qui nescit
auro corumpi: nullum auxiliū vobis aderit: nulla defensio: nullum patrocinis
um/ nisi qd̄ virtute sibi quis & recte factis viuens cōpararit. Tum Bartholo
meus. Adijcias licet inquit his verbis / & quę ab Luciano tuo in eandem sensu
tentia ponunt: & quę ab Syllio Italico poeta nobili. Quorū Lucianoꝝ: O stult

Bartholo

inquit quid estis circa ista terrena solliciti: quiescite aliquando: nam moriendum est vobis. Eorū autem quę apud vos sunt/nihil est eternū. Nemo cum moritur auferet secū quicquid: sed nudus atq; in ops ad inferos transibit. Syllius vero cum de functum in bello diuitem atq; inops ad inferos transibit. Syllius vero cum de se Volunx: nec clausa repositis Pondera/thefaunis patrię: nec regia quondā Pręsul gens ebore: & possessa mapalia soli Profuerint: quid rapta iuuant: quid gentib; auri Nunq; extincta sitis: modo quem fortuna fouendo Congestis opibus dorisq; referat opimis. Nudum tartarea portabit nauita cymba. Hic Andreas: & Andreas. sunt voces: sed nature & ipsius veritatis: ad quas si homines exhiberent animū: proculdubio subsisterent paulisper. nec ita proni cęciq; in cupiditatū pelagus descenderent. Sed mirum est: cur tot monita excellentiū virorum/tot sana consilia/ tot plenas auctoritatis grauitatisq; sententias habeamus ante oculos positas: qbus permoueri mentes mortaliū deberent: tamē existeret aliquos qui omni rōne posthabita/cupiditati dedicent se ac deuouent tanq; deo. Relapsant ergo dum tempus datur: & aliquā rōnem habeat vite future. Auscultent sapientissimorum virorum sententijs: pareant docentiū se vocibus. Illamq; in primis M. tullij inscriptā in animo habeant & pectore infixam sententiā: Nihil esse tam angusti/parui animi/q; amare diuitias: nihil honestius magnificentijsq; pecuniā cōtemnere/ si non habeas: si habeas/ ad beneficentiā/ liberalitatēq; conferre. Quę cum dixisset. Lętor inquit Antonius me pro uarijs sensisse: quo ista a te audiremus. Sint modo inquit ille digna auribus vestris. Nam si probent vobis: non est ut pertimescam aliorum iudicium. Sed cum satis collocum simus & nox superuenit/ ab eū dum censeo. Ita omnes consurrexerunt.

Lucianus.

Syllius

Andreas.

Cicero

Antonius,
Andreas,

FINIS.